

UNIVERZA V NOVI GORICI
FAKULTETA ZA HUMANISTIKO

**PESNIŠKI OPUS
MAKSE SAMSA**

DIPLOMSKO DELO

Mojca Ličen

Mentorica: doc. dr. Katja Mihurko Poniž

Nova Gorica, 2010

Zahvala

Najprej se zahvaljujem mentorici doc. dr. Katji Mihurko Poniž za pomoč pri izdelavi diplomskega dela. S svojimi nasveti je strokovno vodila potek diplome in tako prispevala k dokončnemu oblikovanju diplomske naloge.

Hvala Matični knjižnici Makse Samsa v Ilirski Bistrici za vso prijaznost in vpogled v pesnično zapuščino.

Zahvala gre tudi možu Eriku za vso spodbudo in pomoč v času pisanja diplomskega dela. Sinčku Anžetu pa hvala za vsak prisrčen pogled, ki me je spravil v dobro voljo.

Hvala tudi staršem za vso podporo in finančno pomoč v času študija ter sestri Tini, ki mi je prav tako veliko pomagala pri mojem delu.

Hvala pa tudi Ani za vse njene nasvete.

NASLOV

Pesniški opus Makse Samsa

IZVLEČEK

V diplomski nalogi sem predstavila pesnico Makso Samsa. Predstavila sem njeno življenje in delo ter v literarnih zgodovinah pregledala zapise o njej. Izsledki so pokazali, da je pesnica zelo malo raziskana.

V jedrnem delu diplomske naloge sem vsebinsko in formalno analizirala pesmi. Vsebinska analiza pesmi Makse Samsa je pokazala, da je večina pesmi tematsko sorodnih. Drugo podpoglavje predstavlja formalno analizo pesmi.

V podpoglavju analize pesmi je predstavljena tudi žanrska analiza, saj se pri pesnici pojavita primera soneta in epigrama.

Sledi poglavje o vplivu Srečka Kosovela na pesniško delo Makse Samsa, kjer sem skušala pokazati, da se je pesnica k njemu zatekla po nasvete v zvezi s svojim delom. V podpoglavju drugega dela diplomske naloge sem poskušala pokazati povezave med njuno poezijo.

KLJUČNE BESEDE: Maksa Samsa, poezija, analiza pesmi, Srečko Kosovel, bibliografija

TITLE

The poetic opus of Maksa Samsa

ABSTRACT

The diploma thesis presents the life and work of Maksa Samsa, a Slovene female poet. Judging by few references to the poet in literary histories, little research work has focused on Samsa.

The main part of the thesis comprises the formal and semantic analysis of the poems. The semantic analysis of the poems indicates a thematic connectedness of the majority of the poems. The second subchapter centres on the formal analysis of the poems. The genre analysis is also introduced to analyse two literary forms used by the poet – the sonnet and the epigram.

The next chapter examines the influence of Srečko Kosovel on the poetry of Samsa and points out that Samsa sought advice about her work from Kosovel.

The subsequent part of the thesis attempts to point out the correlations between Kosovel's and Samsa's poetic opus.

KEY WORDS:

Maksa Samsa, poetry, analysis of poems, Srečko Kosovel, bibliography.

KAZALO

1 UVOD	1
2 ŽIVLJENJE IN DELO MAKSE SAMSA	3
2.1 ŽIVLJENJE	4
2.2 DELO	5
3 ANALIZA PESMI	6
3.1 VSEBINSKA ANALIZA	25
3.1.1 TEMA	25
3.1.2 MOTIVI	35
3.1.3 VSEBINA	35
3.1.4 LIRSKI SUBJEKT	35
3.2 FORMALNA ANALIZA	36
3.2.1 VERZ	36
3.2.2 RIMA	37
3.2.3 POMENSKE FIGURE/TROPI	37
3.2.4 LOGIČNE FIGURE	41
3.2.5 OGOVORNE FIGURE	42
3.2.6 AKUMULACIJSKE FIGURE	44
3.2.7 SLOVNIŠKE FIGURE	44
3.2.8 GLASOVNE FIGURE	44
3.3 ŽANRSKA ANALIZA	45
4 VPLIV SREČKA KOSOVELA NA PESNIŠKO USTVARJANJE MAKSE SAMSA	47
4.1 POVEZAVE MED POEZIJO SREČKA KOSOVELA IN MAKSO SAMSA	49
4.2 OBLIKA IN SLOG	56
5 SKLEP	57
6 VIRI	61
7 LITERATURA	66
NEOBJAVLJENE PESMI	67
RAZMIŠLJANJA	79

1 UVOD

Do začetka 20. stoletja na Slovenskem skoraj ni bilo žensk, ki bi si služile kruh s samostojnim delom zunaj doma. Ekonomsko so bile torej povsem odvisne od svojih očetov in soprogov. Šele po prvi svetovni vojni so se v večjem številu zaposlovale kot uradnice, učiteljice, novinarke, na univerzi pa so smele študirati šele od začetka 20. stoletja. Pesnice so bile po poklicu večinoma učiteljice in so se morale poklicni karieri odpovedati takoj, ko so se odločile za družino, saj je poročenim učiteljicam zakon prepovedoval opravljati službo, češ da se ob družinskih obveznostih niso zmožne posvečati tudi delu v šoli. Čeprav je slovensko meščanstvo prepoznalo pomen slovenskega jezika, so bila v takem duhu in jeziku vzgajana mnoga dekleta (Luiza Pesjak, Pavlina Pajk, Lili Novy). Samo redke so se v določenem življenjskem obdobju uveljavile na področju kulture in umetnosti: najprej v čitalnicah in Dramatičnem društvu, nato v slovenskih šolskih društvih in Splošnem ženskem društvu. Za večino je bilo izobraževanje po osnovni šoli, branje, pisanje, sodelovanje v revijah in založbah ter delovanje v organizacijah, ki so odpirale ključna vprašanja neenakopravnosti žensk, nedosegljivo razkošje.

V tridesetih letih 20. stoletja so se vrste slovenskih pesnic že okrepile, čeprav so še vedno zelo težko prišle do objave samostojne zbirke. To je uspelo le nekaterim pesnicam (Dori Gruden, Mari Lemut, Vidi Taufer ter Lili Novy), med njimi je bila tudi Maksa Samsa s svojo zbirko *Nekaj pesmi*. Marsikatera pesnica je morala z izdajo zbirke počakati še daleč v povojni čas. Če ne bi bilo pisemsko posredovanega literarnega pouka, ki ga je Maksi Samsa naklonil Srečko Kosovel, ter prijaznega Bevkovega zavzemanja za izbor njenih pesmi po vojni, bi najbrž popolnoma utonila v pozabo (Novak Popov 2003, str 242 – 244).

Prav zaradi tega sem Makso Samsa iz Ilirske Bistrice izbrala za zaključno nalogo. Glede na to, da sem avtorico do sedaj poznala bolj po njenem življenju kot pa po njenem ustvarjalnem delu, sem se odločila, da bom preučila njeno poezijo. Maksa Samsa je pesnica in kot je že zgoraj navedeno, je bil položaj ženske kot pesnice že sam po sebi zanimiv, saj je le redkim uspelo objaviti samostojno zbirko, poleg tega pa je kot ustvarjalka tudi zelo malo raziskana. V diplomskem delu sem si kot glavni cilj zastavila nalogo, boljše spoznati pesnico ter njeno poezijo. V prilogi sem dopolnila tudi njeno bibliografijo ter dodala neobjavljene pesmi.

Diplomsko delo je razdeljeno v več poglavij. V prvem poglavju je predstavljena pesnica ter njeno delo. Na začetku sem preučila, kdo od literarnih teoretikov jo je v svojem delu obravnaval. Nekateri so o njej podali le kratko biografijo ter nekaj podatkov o njenem delu.

Ohranjenih je veliko spominskih člankov, ki so objavljeni v različnih časopisih, kot so Primorske novice, Snežnik, revija Naša žena in drugi.

V jedrnem delu naloge je razpredelnica s pesmimi, ki sem jih uporabila za vsebinsko in formalno analizo. Tako sem raziskala, kakšne so pesmi Makse Samsa po vsebini, obliki, formi in slogu. V podpoglavju Vsebinska analiza sem preučila temo pesmi in motive ter na kakšen način je izražen lirski subjekt. Pri formalni analizi sem poleg verza pesmi analizirala še ritmično podobo pesmi ter pomenske figure. Na koncu tega poglavja je tudi podpoglavje z žanrsko analizo pesmi.

Glede na to, da je Maksa Samsa za svoje pesmi iskala nasvete in mnenja, da jih izpopolni, pri Srečku Kosovelu, sledi poglavje o vplivu Kosovela na pesniško ustvarjanje Makse Samsa.

V nadaljevanju je podpoglavje o povezavi med poezijo Srečka Kosovela in Makse Samsa. Njune pesmi sem primerjala glede na vsebino, obliko in slog.

Glavnemu delu diplomske naloge sem dodala tudi prilogo, kjer so neobjavljene pesmi Makse Samsa ter njena razmišljanja.

2 ŽIVLJENJE IN DELO MAKSE SAMSA

Veliko literarnih teoretikov je v svojih delih obravnavalo Makso Samsa tako, da so o njej podajali le biografijo ter podatke o njenem delu. Na tak način je predstavljena v *Slovenskem biografskem leksikonu*,¹ v *Antologiji slovenskih pesnic* (v tej knjigi so objavljene naslednje pesmi iz zbirke *Nekaj pesmi*, Trst, 1934: *Prišel si miren, Pomlad sije ..., Od spomladi, Golo drevje, Gozd jeseni in Srečku Kosovelu*),² v knjigi Marjete Žebovec z naslovom *Slovenski književniki: rojeni od leta 1900 do 1919*,³ v zborniku *Čas, ki živi*,⁴ v njeni pesniški zbirki *Živela sem za pesem*,⁵ (razen spremne besede, kjer urednica piše o tem, kako se je spominja še iz svojih otroških dni) in v leksikonu *Slovenska književnost*.⁶ Anton Ocvirk v delu *Literarna umetnina med zgodovino in teorijo*⁷ omenja pesnico v povezavi s Srečkom Kosovelom, vendar omeni le njuno dopisovanje. Ocvirk pravi, »da ji je Kosovel kot mladi učiteljici v Spodnjem Zemonu poslal pismo, v katerem pa ni nič napisal o svoji novi smeri, ki se je je oprijel, ko je svojo novo znanko šele uvajal v poezijo« (Ocvirk, 1979, str. 381). Tudi Irena Novak Popov v svojem delu *Sprehodi po slovenski poeziji*⁸ omenja Makso Samsa in pravi, da »se je izmed vseh Kosovelovih rojakinj izguba Primorske najmanj dotaknila pesništva Makse Samse, ki je bila Kosovelu osebno najbližja in je z naraščajočim fašističnim nasiljem tudi sama neposredno doživljala ponižanja in negotovost. Tako njeni motivi odhajanja, umiranja, poslavljanja in spominjanja samo zelo posredno nakazujejo realno izkušnjo« (Novak Popov, 2003, str. 243). Zgolj omenja jo Lino Legiša v *Zgodovini slovenskega slovstva*,⁹ ko našteva, kdo vse je objavljala v Mladiki.

Taras Kermauner v *Poeziji slovenskega zahoda*¹⁰ poleg osnovnih biografskih podatkov na malo daljši način predstavi tudi poezijo Makse Samse. Severin Šali je v delu *Lirika slovenskih pesnic 1849–1984* izbral dve njeni pesmi, in sicer *Se še spominjaš* ter *Srečku Kosovelu*.¹¹

Večina slovenskih literarnih zgodovinarjev Makse Samse v svojih delih ne omenja, na primer Janko Kos v svojem *Pregledu slovenskega slovstva*, Anton Slodnjak v svojih delih *Obrazi in*

¹ *Slovenski biografski leksikon III* (zvezek 9), [ur. Alfonz Gspan s sodelovanjem uredniškega odbora], Ljubljana, 1960–1971, str. 198.

² *Antologija slovenskih pesnic I*, [ur. dr. Irena Novak Popov], Ljubljana: Tuma, 2004, str. 177.

³ Žebovec, Marjeta: *Slovenski književniki: rojeni od leta 1900 do 1919*. Ljubljana: Karantanija, 2006, str. 61–62.

⁴ *Čas, ki živi*: zbornik referatov s strokovnega posvetovanja ob 60-letnici začetkov partizanskega šolstva na Primorskem. Koper: Skupnost partizanskih učiteljev Primorske, 2003, str. 41–42.

⁵ Samsa, Maksa: *Živela sem za pesem*. Ilirska Bistrica: Knjižnica Makse Samse, 2001, str. 7.

⁶ *Slovenska književnost*, [ur. Janko Kos in Ksenija Dolinar], Ljubljana: Cankarjeva založba, 1982, str. 309–310.

⁷ Ocvirk, Anton: *Literarna umetnina med zgodovino in teorijo*. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1979, str. 381–383, 396.

⁸ Novak-Popov, Irena: *Sprehodi po slovenski poeziji*. Maribor: Litera, 2003, str. 242–243.

⁹ Legiša, Lino: *Zgodovina slovenskega slovstva*. Ljubljana: Slovenska matica, 1969, str. 320.

¹⁰ Kermauner, Taras: *Poezija slovenskega zahoda I*. Maribor: Obzorja, 1990, str. 210–217.

¹¹ *Lirika slovenskih pesnic 1849–1984*, [ur. Severin Šali], Ljubljana: Mladinska knjiga, 1985.

dela slovenskega slovstva, Zgodovina slovenskega slovstva in Pregled slovenskega slovstva, Jože Pogačnik in Franc Zadavec v *Slovenski književnosti in Zgodovini slovenskega slovstva* ter Boris Paternu v delu *Pogledi na slovensko književnost*.

Veliko je spominskih člankov, ki so objavljeni večinoma v Primorskih novicah, npr. *30 let od smrti Makse Samsa*,¹² *Pesmi so jo preživele*,¹³ *Sto svečk*¹⁴ in članek z naslovom *Pesnica, ki je živela za pesem*.¹⁵ Taki članki so še v reviji *Naša žena (Živela je za pesem)*,¹⁶ v Delu (*Maksa Samsa je živela za pesem*)¹⁷ in Soboti (*Pesmi pesnice bleščečih prevar*).¹⁸

Spominski članki so objavljeni tudi v reviji *Snežnik*, na primer *25-letnica smrti Makse Samsa*,¹⁹ *30. obletnica pesnice Makse Samsa*²⁰ in *Ob 90-letnici pesnice Makse Samsa*.²¹

2.1 ŽIVLJENJE

Maksa Samsa se je rodila 12. oktobra 1904 v vasi Dolnji Zemon pri Ilirski Bistrici. Njen oče Andrej je imel mlin ob Veliki vodi.²² Njena mati je bila Ivana Primic, rojena 16. junija 1873. V družini je bilo rojenih deset otrok, živih pa jih je ostalo osem (Andrej, Ivana, Marija, Danica, Maksa, Kristjan, Milan, Vida, Josipina, Draga).

Tri razrede osnovne ljudske šole je obiskovala v Vrbovem pri Ilirski Bistrici, ostale razrede pa v samostanu šolskih sester v Trnovem. V Ljubljani je naredila dva letnika učiteljišča, tretjega in četrtega pa v Tolminu. Tu je leta 1923 tudi diplomirala.

Maksa Samsa je bila »vihrava, iskriva, zbadljiva, zamerljiva, občutljiva in čudaška, vendar so jo kot tako imeli radi. Sošolci so se radi pogovarjali z njo, saj so bili njeni razgovori zelo prijetni. Vsaka njena misel je takoj postala verz, zbadljivka ali epigram (Gospodarstvo 1984, str. 7).

Od leta 1923 do 1926 je kot učiteljica službovala v Harijah pri Ilirski Bistrici, nato tri leta na Jezerskem nad Kranjem, od 1928 do 1930 je bila tudi v Rovtah nad Logatcem. Zaradi

---

¹² Šajn, Tomo: *30 let od smrti Makse Samsa*. Primorske novice, letn. 54, št. 22 (marec 2001), str. 7.

¹³ Šajn, Tomo: *Pesmi so jo preživele*. Primorske novice, letn. 58, št. 89 (11. 10. 2004), str. 8.

¹⁴ Šajn, Tomo: *Sto svečk*. Primorske novice, leto 58, št. 95 (18. 10. 2004), str. 11.

¹⁵ Šajn, Tomo: *Pesnica, ki je živela za pesem*. Primorske novice, leto 87, št. 8. 10. 2004, str. 8.

¹⁶ Nikolić, Petar: *Živela je za pesem*. Naša žena, leto 64, št. 11 (november 2004), str. 43.

¹⁷ Škrijan, Klara: *Maksa Samsa je živela za pesem*. Delo, leto 46, št. 238 (13. 10. 2004), str. 7.

¹⁸ Šajn, Tomo: *Pesmi pesnice bleščečih prevar*. Sobotna, leto 7, št. 40 (11. 10. 2003), str. 4.

¹⁹ Koritnik, Nada: *25-letnica smrti Makse Samsa*. Snežnik, letn. 5, št. 3 (marec 1996), str. 6.

²⁰ Logar, Damijana: *30. obletnica pesnice Makse Samsa*. Snežnik, letn. 10, št. 126 (marec 2001), str. 11.

²¹ Žbogar, Darinka: *Ob 90-letnici pesnice Makse Samsa*. Snežnik, letn. 3, št. 11 (november 1994), str. 8.

²² Tako domačini imenujejo reko Reko.

bolehnosti je pustila službo in se vrnila nazaj v rojstni kraj. Po kapitulaciji Italije je poučevala kot partizanska učiteljica najprej v Vrbovem in nato na Dolnjem Zemonu.

Zaradi bolezni je bila zadnja leta svojega življenja v Domu onemoglih v Izoli.

Umrla je 18. marca 1971. Med prečkanjem Velike vode je nesrečno padla in utonila, čeprav je bilo v strugi komaj za 20 cm vode. To je bil tudi dan obletnice rojstva Srečka Kosovela (Samsa, 2001, str. 7). Pesnica je pokopana v Trnovem pri Bistrici.

2.2 DELO

Maksa Samsa je začela pesniti že v dijaških letih, ko si je dopisovala s Srečkom Kosovelom.²³ Njene pesmi so objavljale različne revije in časopisi, kot so: *Ženski svet*, *Novi rod*, *Mladika*, *Zvonček*, *Naš glas*, *Ljubljanski zvon*, *Gruda*, *Odmevi slovanskega sveta*, *Jutro* in drugi. Prve pesmi je objavljala pod psevdonimom Črtomira.

V Trstu je leta 1934 izšla njena samostojna zbirka z naslovom *Nekaj pesmi*. »Njeni stihi, največkrat ena ali dve štirivrstičnici, so samo kratki miselni ali čustveni utrinki, za katerimi je čutiti prizadetost, vendar ostajajo miselno, čustveno in oblikovno le v zasnutku« (Slovenski biografski leksikon, str. 198).

Naslednja zbirka njenih pesmi, *Bleščeče prevare*, je izšla leta 1964 v Ilirski Bistrici, druga dopolnjena izdaja leta 1983. Spremno besedo je napisal pesničin prijatelj France Bevk. Tudi tretjo zbirko, *Živela sem za pesem*, je izdala Matična knjižnica Ilirska Bistrica ob tridesetletnici pesničine smrti.

Pisala je tudi prozo, in sicer črtice iz življenja kmetov Reške doline, ki jih je napisala po pripovedovanju svoje matere in starega Žagarja, delavca pri očetu.

---

²³ Več o prijateljstvu med Makso Samsa in Srečkom Kosovelom je napisano v šestem poglavju.

3 ANALIZA PESMI

Pesmi sem najprej analizirala v razpredelnici in nato v nadaljevanju povzela njihove skupne značilnosti.

Naslov pesmi ²⁴	Tema	Motiv	Vsebina	Lirski subjekt	Št. kitic	Rima (da, ne)	Retorične figure
Zakaj?	Ljubezen	Neuslišana ljubezen	Dekle je žalostno zaradi neuslišane ljubezni.	Ženski (žalujoče dekle)	Dve štirivrstičnici	da	Retorični vprašanji: Dekle, povej mi to, zakaj si žalostno? Obraz zakaj bledi, čemu oko solzi? Inverzija: Obraz zakaj bledi ...
Epigram trgovki z dobrimi nasveti	Prebrisanost, nepoštenost	Ogoljufani, nevedni kupci.	Trgovka v Bistrici prodaja svoje drage izdelke. Lirski subjekt ji svetuje, da naj »dobre nasvete« raje pridrži zase, saj je ljudje ne bi poslušali, če bi vedeli, da jih goljufa.	Neizražen	Dve štirivrstičnici	da	Vzklik: Toda, glej, da tvoji sveti, te ne bodo pokopali! Saj ne bi te poslušali, kdo si, če ljudje bi znali!
Pesem starčka	Življenje – smrt	Hrepenenje po življenju. Čakanje smrti, ki poteka po naravni poti (z zimo prihaja smrt).	Starček bi še enkrat rad videl pomlad in njene čare, preden umre.	Starček	Tri štirivrstičnice	da	Poosebitev: A zima zdaj na vrata trka, v bel plašč zavita, nema, mrka. Poprej ko pride bela smrt, me v tihi svoj popelje vrt.
V slovo	Ljubezen	Zaradi ljubezni mladenič trpi.	Trpeči mladenič tava po svetu, saj je njegovo dekle nestanovitno.	Mladenič	Dve štirivrstičnici	da	Geminacija: in mislil, mislil le na te.
Sad spoznanja	Življenje je trpljenje.	(Prometejevo) trpljenje, minljivost, pokopani mladostni upi.	Mladost je čas, ko človek še sanja in upa na boljše.	Neizražen	Dve štirivrstičnici in dve trivrstičnici.	da	Vzkliki: Le do takrat je vredno še življenje, ko so bežeče megle nam gradovi! Nagovor: Zato pa le zavriskaj in zaukaj, dokler mladosti nosiš v srcu raj, dokler po grobljah rože ti cvetejo! Geminacija: Potem, potem smo reveži na sveti. Primeri: Kot Prometejevi so naši dnovi!

²⁴ Natančnejši bibliografski podatki pesmi so navedeni v 6. poglavju, kjer je seznam bibliografije.

Naslov pesmi ²⁴	Tema	Motiv	Vsebina	Lirski subjekt	Št. kitic	Rima (da, ne)	Retorične figure
Geslo	Življenje je trpljenje.	Človek je prah, trpeči človek, človek naj se ne povzdiguje.	Človek naj se ne povzdiguje, saj je le prah zemlje. Njegova dediščina je eno samo trpljenje.	Neizražen	Dve štirivrstičnici	da	Retorično vprašanje/nagovor: Kam siliš, oj revni ti prah zemlje, kje upe uklepaš v brezdanost?
Umrlemu bratu	Bratova smrt	Izseljenstvo, smrt v tujini, sestra žaluje za bratom.	Lirski subjekt joče za umrlim bratom, saj ne ve niti tega, kje je pokopan.	Ženski (sestra umrlega brata)	Tri štirivrstičnice	da	Retorični vprašanji: Kje zemlja si, kjer grob njegov? Zakaj, zakaj se vrnil ni domov? Poosebitev: Oblaki so dejali in se peljali.
Burja ²⁵ (Po naši narodni)	Otroška tema	Burja, fant Jurij, hleb kruha.	Burja išče mladega Jurija, ki se igra s hlebom kruha in mu ga želi vzeti.	Neizražen	Dve štirivrstičnici	da	Geminacija: Piha, piha burja, ... Poosebitev: Burja polna glada, hleb njegov bi rada. Stopnjevanje: Poje, vriska, tuli.
Ko iz tujega se kraja vračam	Strah pred izgubo najbližjih (matere).	Vračanje domov, dom kot varno zavetje, mati, porušenje zavetja, ko matere ne bo več.	Ženski lirski subjekt se iz tujega kraja vrača domov in ve, da jo doma čaka mati. Sprašuje pa se, kdo jo bo čakal na domačem pragu takrat, ko matere ne bo več. Takrat bo njena pot domov temna in pusta.	Ženski (hči)	Štiri kitice; štirivrstičnica, dvovrstičnica in dve trivrstičnici.	ne	Retorično vprašanje: Kdo bo takrat mi odprl vrata, ko pri Svetem Petru boš ti, mati, kadar mrtev bo obraz tvoj zlati? V prvih dveh kiticah svetli okrasni pridevki, v drugih dveh pa temni (okna svetla – soba zapuščena). Poosebitev: Me pozdravljajo iz dalje okna svetla.
Narodna	Ljubezen	Neuslišana ljubezen, osamljen in žalujoči lirski subjekt.	Očka pove deklici, da se je hotel pozimi poročiti z nekim dekletom, ki ga ljubi, vendar se je ona poročila z drugim.	Moški	Tri štirivrstičnice	da	Vzklik: V zimi bomo svatovali! Poosebitev: Sneg je zmrzlo zemljo v plašč odel.
Ko je najvišja bol srca	Življenje je trpljenje.	Trpeči človek, ničevost življenja,	Človek na zemlji zelo trpi in takrat bi najraje	Neizražen	Tri štirivrstičnice	da	Vzkliki: Kako bi človek rad umrl ob uri tej obupa, boli!

8

²⁵ Pesmica za otroke, izštevanka.

Naslov pesmi ²⁴	Tema	Motiv	Vsebina	Lirski subjekt	Št. kitic	Rima (da, ne)	Retorične figure
		človeštva in dela.	umrl.				
Ni mogoče	Človeško trpljenje	Trpeči lirski subjekt, človek trpi bolj kot druga bitja (živali), nemogoče se je rešiti zemskih vezi, hrepenenje po izginotju v brezmejnost.	Lirski subjekt je priklenjen na zemljo, kjer strašno trpi. Rad bi se spremenil v nič in izginil neznano kam.	Ženski	Dve petvrstičnici	ne	Vzkliki: Veliko srečnejši je orel v zraku, srečnejša riba v vodi je globoki! ... Primeri: Ko bi se mogla v nič izpremeniti, <u>kot jutranja se megla razpuhteti</u> ... Nasprotje: globočine, višine.
Uspavanka	Otroška tema	Otrok, ki ne spi, skratje, ki plešejo, mamino pripovedovanje zgodbic.	Mati poje otroku uspavanko, pripoveduje mu zgodbo.	Ženski (otrokova mati)	Štiri trivrstičnice	da	Retorično vprašanje: Kaj delala mama uboga poslej? Vzklik/nagovor: Daj, snivaj že, otrok moj zlati! Poosebitev: Premerila luna že pol je neba, iz dalje zaspani se zemlji smehlja.
Srcu	Spraševanje o življenjski poti.	Razočaranje, prevara, neizpolnjenost.	Govori o svojem srcu, ki je prevarano, po krivici obsojeno, ponižano. Zato se lirski subjekt sprašuje, kam bi sploh rado.	Neizražen	Sedemvrstičnica	da	Retorično vprašanje: »Moje srce – kam bi rado?« Metafori: <u>S kruhom prevare</u> nasičeno, <u>z vinom spoznanj</u> napojeno, v željah nikoli ne uslišano, stokrat po krivem obsojeno, stokrat do zemlje ponižano, čisto, nedolžno, a križano moje srce (poosebitev, pretiravanje).
Vsako leto znova ...	Smrt (umrla ljubljena oseba se ne bo vrnila)	Cvetenje pomladi, prebujajoče se življenje, mladost, smrt.	Vsako leto se vrne pomlad in z njo tudi spomini na mladost. Ljubljena oseba pa se ne bo vrnila, ker je umrla.	Neizražen	Štiri štirivrstičnice	da	Poosebitev: Vsako leto znova pomlad k nam prihaja; cvetje in zelenje v ljub nam dar podaja.
Mlad bolnik v jeseni	Smrt (mladega bolnika)	Slutnja smrti, jesen, umiranje, smrt.	Bolni mladenič sluti, da bo umrl.	Neizražen	Tri kitice; prva štirivrstična, drugi dve sta trivrstični.	da	Okrasni pridevki: velo listje, siva nebesa, bolni mladenič, tihi koraki. Poosebitev: Smrt od povsod se reži. Metafora: Ure kazalec – minuti zadnji življenja se bliža (minute

Naslov pesmi ²⁴	Tema	Motiv	Vsebina	Lirski subjekt	Št. kitic	Rima (da, ne)	Retorične figure
Glej, hodijo pota uglajena	Razočaranje/osamljenost	Romanje, smisel življenja, pristan kot konec življenja, prevarana duša.	Ljudje verjamejo v smisel, en človek pa je bil prevaran in se sprašuje, kdo mu vrne duševni mir.	Prvoosebni	Štiri trivrstične kitice	Le na nekaj mestih	življenja). Zadnja kitica je retorično vprašanje: »Kdo srca prežene mi moro, kdo da mi poguma, moči za moje samotne poti?« Metafora: Pot (življenje), hodijo pota uglajena (živijo svoje življenje). Poosebitev: A duša, neskončno osamljena, s prevaro je sama ostala.
Kadar na Savinjske gore ... (31. 1. 1928)	Minula mladostna sreča	Spomin na domači kraj, na domačijo in srečne tamkajšnje dni, narava.	Ko se sence mraka spustijo na Savinjske gore, se lirski subjekt spominja svojega rodnega kraja in srečnih dni, ki jih je tam preživel.	Neizražen	Dve kitici; štirivrstičnica in sedemvrstičnica.	da	Poosebitev: Kadar na Savinjske gore sence mraka se spustijo ... Zbežijo težke sanje. Verzni prestop: /veter, ki jokaje piše/ v noč, prtajeno mrmranje./
Kako ti je ...	Trpljenje	Trpljenje v tujem svetu, skrivanje bolečine in trpljenja.	Svojci sprašujejo žensko, kako se počuti v tujem svetu. Noče se razkriti, zato reče, da ji je dobro, čeprav je njena spremljevalka bolela.	Prvoosebni ženski	Ena desetvrstična kitica	da	Retorično vprašanje: Kako ti je tam v tujem svetu? Poosebitev: ... bolela, ki družica je mojih cest ...
Vseh sanj si sanja bil nekoč	Ljubezen	Spomin na minulo ljubezen.	Lirski subjekt se spominja svoje neuslišane ljubezni. Takrat ji je bilo zelo hudo, zdaj je le spomin.	Prvoosebni ženski	Tri štirivrstičnice	da	Retorično vprašanje: A kaj si meni ti sedaj, ko čas zaprl je rano? Nagovor: Veš, takrat bilo res tako je v srcu zapuščenem.
Človek – nič	Človeško življenje proti večnosti.	Minljivost človeškega življenja, človek je nič (v nasprotju z večno naravo).	Človek se posmehuje zvezdam, ker so tako majhne. Vendar pa so le-te večne, medtem ko je človeško življenje minljivo.	Neizražen	Tri štirivrstičnice	da	Vzklik: Kako neumen, glej, je človek tale! Metafori: Me vidimo pa revne <u>Zemlje sine</u> (ljudje), življenje njih, ki mine že ob zori. Vse žitje njihovo se nam dozdeva, da soj kresnic v poletja je večeru

Naslov pesmi ²⁴	Tema	Motiv	Vsebina	Lirski subjekt	Št. kitic	Rima (da, ne)	Retorične figure
							(kratkost življenja). Metafora: A nam pa <u>luč nikdar ne izgoreva</u> , me večne smo v veseljstva večnem miru.
Mladosti	Minljivost mladostnih sanj	Minljiva mladost, minljive sanje.	Mladostna sreča so sanje, ki pa so minile.	Neizražen	Ena šestvrstičnica	da	Vzklik, nagovor: Usmili, mladost, se usmili!
Tri pesmi s Krasa. Pokojen sen	Nasprotje med umirjeno naravo, ki se zvečer spočije in nemirnim lirskim subjektom, ki ne najde pokoja.	Bela barva (bela noč, kar pomeni noč brez spanca, ko ni pomirjajoče teme in pokoja, lahko pa se nanaša tudi na smrt), zora, nespokojnost lirskega subjekta, spokojnost okolice.	Večer je in vse je mirno. Nemiren je le lirski subjekt, ki ne more spati.	Prvoosebni	Dve štirivrstičnici	da	Poosebitev: Koprne megel legle so na bore in srce moje spati še ne more. ... ko mlada zora dnevu izza gore hiti odpirat zlate solnčne dvore.
Tri pesmi s Krasa. Sama sem	Neizpolnjene mladostne sanje	Spomin na izgubljeno mladost, osamljenost lirskega subjekta, narava.	Ženska stoji na vrhu griča in gleda idilično naravo, pokrajino. Opazi vrhove brez in sebe primerja z njimi in s svojim razočaranjem, ker se ji niso izpolnile mladostne sanje.	Ženski	Pet kitic; prvi dve sedemvrstični, šestvrstičnica, štirivrstičnica in dvovrstičnica.	da	Paralelizem členov: Sama sem na vrhu griča, v dalji se bele domovi. Poosebitev: črni bori v jasen dan strmijo. Njivam mlake govorijo.
Tri pesmi s Krasa. Tih poletni je večer	Grenak spomin lirskega subjekta.	Poletni večer, mrak, spomin iz mladosti, Kras.	Nesrečni par, ki preganja lirski subjekt.	Prvoosebni ženski	Štiri kitice; prvi dve trivrstičnici, štirivrstičnica in trivrstičnica.	da	
Od ptic selivk nazaj	Revščina	Lakota, zapuščenost, narava, nedelja.	Nedelja je, okrog poldneva, v deželi še ni pomladi. Le ob sivem zidu sloni lačen deček, saj ni nikogar, ki bi mu	Neizražen	Ena osemvrstična kitica	da	Vzklik: Oči poglej! Poosebitev: na sever jug oblake temne žene. Nasprotje: nedelja (takrat naj bi bili

Naslov pesmi ²⁴	Tema	Motiv	Vsebina	Lirski subjekt	Št. kitic	Rima (da, ne)	Retorične figure
			dal kosilo.				vsi srečni in zadovoljni) – revščina, lakota.
Mlada Puza ²⁶ (po narodni)	Revščina	Lakota, revščina	Mlada Puza je šla po vodo, mati pa je tačas nabirala lobodo. Ko se je Puza vrnila, je bila skleda že prazna.	Neizražen	Ena šestvrstična kitica	da	Vzklík: Preveč si hitela, sem lobodo že pojela!
Na vse strani	Razočaranje	Ceste, zvezde, duša.	Lirski subjekt toži nad izgubo mladosti in mladostnih načrtov.	Prvoosebni ženski	Dve štirivrstičnici	da	Okrasni pridevki: bele in široke ceste. Metafora: Zvezde (sanje). Na vse strani некоč peljale so ceste bele in široke (mladost, mladostni načrti).
Pesem bolnika	Smrt (smrtna ura)	Misel na smrt, slutnja smrti.	Bolnik umira in poslušaj dež, ki pada zunaj. Želi si, da bi mu nekdo stal ob strani v zadnjih urah življenja.	Neizražen	Tri kitice; dve štirivrstičnici in petvrstičnica	da	Geminacija (onomatopeje), paralelizem: Monotono: Cip, cip, cop, dež na strešne zlebe bije, Poosebitev: A pred vrati smrt že čaka. Vse usmiljene umele lajšati bi zadnje ure. V zadnji borbi duša plaka. Retorično vprašanje: Kje so tvoje roke bele? Paralelizem: Temne stene so in strop.
Dom	Tujina – domovina	Domovina, rodna zemlja, slovo od doma, spomin na dom in tam preživela mladostna leta.	Lirski subjekt gre srečo iskat v širni svet, vendar pa doma ne bo pozabil.	Neizražen	Šest štirivrstičnic	da	Retorično vprašanje: Kdo z blagoslovom kruh bo rezal, kdo s srcem ti ljubezni dal? Paralelizem členov: doma svetleje sonce sije, bolj medel mu drugod je žar ... Aliteracija: svetleje sonce sije.
Ne živiš	Minule, umrle sanje	Životarjenje, želja po resignaciji, želja po sanjah, vendar so te že minile.	Življenje brez sanj ni vredno nič.	Neizražen	Trivrstičnica in petvrstičnica.	da	Brezvezje: Ne živiš – le životariš./ dušo mučiš – ne prevariš/ Miselni prestop: dušo mučiš – ne prevariš je za sanje že izbegle.

²⁶ Puza – počasnica

Naslov pesmi ²⁴	Tema	Motiv	Vsebina	Lirski subjekt	Št. kitic	Rima (da, ne)	Retorične figure
Mati in dete	Spraševanje o življenjski usodi.	Mati, otrok, življenjska usoda.	Mati pestuje otroka in se ob tem sprašuje, kakšno življenje bo imel takrat, ko nje ne bo več.	Neizražen	Dve kitici; enajstvrstičnica in trivrstičnica.	da	Retorična vprašanja: Ko dorasteš, duša moja mala, kakšno postelj sreča bo postlala ti za dneve, ko ne bo več mene? ...
Po polju trava valovila	Smrt (mladega dekleta)	Polje, rože na vrtu, deklica, jesen, smrt.	Deklica se je sprehajala po vrtu in občudovala rože. Jeseni pa je umrla in rože vzdihujejo po njej.	Neizražen	Štiri štirivrstičnice	da	Sinekdoha: Ni <u>roka</u> rož se dotaknila, le božalo jih je <u>oko</u> . Poosebitev: Jeseni umirale so rože. Metafora: Njo, ki некоč je tu hodila, pozval je k sebi večni Bog (umreti). Sinekdoha: »Kje so <u>oči</u> , ki nekdaj zrle na nas z ljubeznijo so vso?« Poosebitev: So rože vzdihovale, po njej jim je bilo hudo.
Glej trezni	Prevara	Osamljenost, osamljena duša, samotna duša.	Vsi vidijo smisel življenja, samo lirski subjekt je bil prepričan, da ga tudi pozna. Izkaže pa se, da to ni res in je sedaj prestrašen in preplašen.	Prvoosebni ženski	Tri trivrstičnice, na koncu sta še dva verza.	da	Okrasni pridevek: Osamljena duša. Zadnja verza v pesmi predstavljata retorično vprašanje: »Kdaj bo zapeta pesem čudna, ki mi od nje je duša trudna? (pričakuje trpljenje)
Ob slovesu poletja	Staranje	Poletje, jesen, narava, človeška starost, minula mladost, samota, žalost.	Prihaja jesen in z njo se človek zave svoje starosti, minljivosti mladosti. Ostaja sam s svojo žalostjo in še zadnjikrat pozdravi dobro, saj ne ve, če jo bo naslednje leto spet videl.	Neizražen	Štiri kitice; trivrstičnica, štirivrstičnica, trivrstičnici.	da	Metonimija: Že prvi akordi jeseni zvenijo iz pesmi poletnih vetrov – ne veš, kako je žalosten teh spevov glas ... (prehod iz poletja v jesen, že v srednjih letih se človek zave, da se bo moral postarati in trpeti.
Slovo	Slovo	Slovo od ljubljenih oseb, krajev, spomin, osamljenost, žalost,	Najtežje na svetu je slovo (od ljubljenih oseb ali kraja).	Neizražen	Tri štirivrstičnice	da	Sinekdoha: oko nam poslednjikrat gleda.

Naslov pesmi ²⁴	Tema	Motiv	Vsebina	Lirski subjekt	Št. kitic	Rima (da, ne)	Retorične figure
		pogrešanje, smrt.					
O blažene noči	Izseljenstvo	Izseljenstvo, hrepenenje po domu, povečevanje rodne dežele (idealizacija).	Lirski subjekt blagruje tiste, ki lahko ostanejo doma, kajti pove, da je v tujini hudo.	Prvoosebni	Tri kitice; dve trivrstičnici in štirivrstičnica.	da	Vzklik: O blažene noči pod rodnim krovom! ... Metonimija: rodni krov (domača zemlja, domovina).
Poje harmonika	Življenje – smrt	Ples, vaška zabava, pogreb, izguba očeta, oboje skupaj kot sestavni del življenja.	Medtem ko v krčmi poteka zabava, pri cerkvi nekoga pokopavajo.	Neizražen	Tri kitice; dve štirivrstičnici in dvovrstičnica.	da	Vzklik: Oče, naš oče! Poosebitev: Od Svetega Petra veter zatona zvoke prinaša pogrebnege zvona. Glasi oboji čez selo hitijo, se v miru nedeljskega polja gubijo ...
Slovo od doma	Slovo	Biser v školjki, barka, morje, mladost, žalost ...	Barka, ki predstavlja življenje, noče zaviti v pristan mladosti, ker je ta že minila. Zato plava naprej in prevaža žalost.	Prvoosebni	Dve štirivrstičnici	da	Vzkliki: Oj zgmi jadra, barka moja! ... Retorično vprašanje: Čemu ostavljaš ta pristan? Primer/poosebitev: Kot biser v školjki v njem počiva premnog mladosti krasen dan ... Metafora/vzklik: Glej plavala (barka) boš brez pristanka in s tabo žalost bo srca (nemirno življenje).
Pomladna	Smrt	Pomlad, življenje, cvetenje, polje, priprava zemlje na ponovno rojstvo, smrt otroka, žalost.	Nekdo spomladi orje in se spominja prejšnje pomladi, ko se je rodil otrok, ki pa je takoj umrl.	Prvoosebni	Dve trivrstičnici in ena petvrstična kitica.	da	Vzklik: Vranec, sivec, le počasi! Sinekdoha: Mislim na oči sanjave: Lani, ko so pomlad uzrle, so na veke se zaprle (metafora: umreti). Metafora: Meni pomlad več nobena v srce ne posije (žalost). Poosebitev: Mrtvi vsi so zemlje krasi.
Od spomladi do jeseni/ Pomladna narodna	Ljubezen	Neuslišana ljubezen.	Ljubezen je trajala samo od spomladi do jeseni, saj je bila deklica nezvesta, poročila se je z drugim. Vendar ko ji je lirski subjekt šel voščiti srečo, se je tudi njej utnila	Moški	Tri štirivrstičnice	da	Metafora: Od spomladi do jeseni, cvela je ljubezen meni (čutiti ljubezen).

Naslov pesmi ²⁴	Tema	Motiv	Vsebina	Lirski subjekt	Št. kitic	Rima (da, ne)	Retorične figure
			solza.				
Pesmi. Sebi	Posmrtno življenje (ki je boljše od zemeljskega).	Varljivost tega življenja in nesoglasje ljudi v nasprotju z mirnostjo, spokojnostjo posmrtnega življenja in pravega spoznanja, ki iz tega izhaja.	V tem življenju ni pravega spoznanja, je samo varanje. Na drugem svetu oz. po smrti je življenje spokojno in brez prevar. Tako življenje te lahko pripelje do pravega, nezlaganega spoznanja. Po smrti dobiš nazaj svoje sanje.	Neizražen	Pet kitic; petvrstičnica, dve štirivrstičnici, trivrstičnica in na koncu dvovrstičnica.	da	Okrasni pridevki: duša ranljiva, rana smrt, življenje zemsko, trohneča krsta ... Miselni prestop: /O ne vprašuj, če duša te katera/ takrat zapre v globoke svoje hrame./ Metonimija: pokojno in nezavedno bo mi spanje med zlatih kamnov križev dolgo vrsto ... (spokojna smrt, mirnost po smrti). Miselni prestop/metonimija: /plevel na grobu – belih rož mi sanje/posmrtno vsujejo v trohnečo krsto ... / (po smrti bo dosegla sanje in bo srečna).
Pesmi. Vlak	Ločenost (vsak na svoji strani)	Vlak, pomlad, osamljenost, nemir.	Lirski subjekt gleda vlak in mu izroča pozdrave za nekoga, h kateremu bi rad šel.	Pesnica	Tri kitice: dve trivrstičnici in dvovrstičnica.	da	Okrasni pridevek: gluha noč Primeri: Luči dve – očesi svetli v noči.
Pesmi. Jesen	Jesen	Bolečina, jesenska narava, boleč spomin, spomin na pomlad, bori.	Opis jesenske narave.	Neizražen	Dve trivrstičnici in ena štirivrstičnica.	da	Izpust: Vse mirno ... Poosebitev: Spominja spomladi se v gozdu bor mladi, nanj smreka ljubeče se sklanja. Sivi oblaki neba modrino zastirajo.
Pesmi. Polnočna	Trpljenje, bolečina.	Narava, bolečina, duša, trpljenje.	Lirski subjekt žaluje, hoče razodetja, a ga ne najde.	Neizražen	Tri kitice iz dveh verzov in ena trivrstičnica.	da	Okrasni pridevki: Tiha polnoč, trudna večnost. Poosebitev: Veter glase daljnega prinaša petja. Inverzija/verzni prestop/poosebitev/metafora (človek je duša): /Duša navalila nase/ žalost vso je ... Verzni prestop/poosebitev: /Razodetja bi hotela, a <u>neznano</u> / iz temin se neprestano/ vanjo <u>spučeno</u>

Naslov pesmi ²⁴	Tema	Motiv	Vsebina	Lirski subjekt	Št. kitic	Rima (da, ne)	Retorične figure
							<u>reži</u> .../ Poosebitev: Trudna večnost je obstala, znova kaosu tek pognala.
Pesmi. Življenju	Smrt	Zapravljeno življenje, življenjska spoznanja.	Lirski subjekt spozna, da je zapravil življenje in ga postavil pred prag smrti.	Neizražen	Ena štirivrstičnica	da	Okrasni pridevki: težko spoznanje ... Izpust: Vse v sanjah razkošnih zapravljeno. Vzклик: Usmili se Bog te, življenje!
Pred večerom	Spomin na mladost	Minula mladost, spomin na mladost.	Dekle v vrtu nabira rože in sliši nekoga, ki igra violino. Ta ji pričara spomine na njeno mladost.	Neizražen	Dve trivrstičnici	da	Okrasni pridevki: zastrto okno, mehka vijolina. Poosebitev: <u>Z</u> liva dušo v glas violine. Dalje <u>to</u> ži mehka violina.
Gledaš, ko mladost beži ...	Minula mladost	Minljiva mladost, umrle sanje, narava.	Lirski subjekt z grozo ugotavlja, da je mladost minila in odnesla s sabo vse lepe sanje in lepo življenje.	Prvoosebni	Tri štirivrstičnice	da	Okrasni pridevki: besede mile, tih pristan, val razdivjan, črn galeb. Paralelizem členov: V polju slana že leži ... Poosebitev: Čaka srce. Kamor nekdanj so hodile moje sanje zlatokrile. Metafora: Ne privozi <u>čoln življenja</u> v tih pristan. <u>Kroži črn galeb spomina</u> .
Bolnišnica	Smrt/umiranje (bolnikov)	Smrt, bolnišnica, bolniki, narava, jesen.	Bolniki v bolnišnici umirajo, smrt ne izbira.	Neizražen	Tri štirivrstičnice	da	Okrasni pridevki: jesenska nedelja, bela smrt ... Stopnjevanje: Vse živo, vse hodi, vse pelje. Poosebitev/metafora (lepo/nelepo življenje): Umira zdaj sivo zdaj rožno življenje. Metafora: Kdo prvi ugasne, ugibljejo (umre).
Učiteljica	Osamljenost in žalost lirskega subjekta.	Osamljenost, žalost, soba.	Lirski subjekt se v učiteljski sobi počuti osamljen in žalosten.	Pesnica	Tri kitice; prva je štirivrstičnica, drugi dve pa trivrstičnici.	da	Okrasni pridevki: gole stene, borna postelj, boren stol, ogenj žareči. Poosebitev: Štiri gole stene mračno zro na mene. Paralelizem členov: Štiri gole stene,

Naslov pesmi ²⁴	Tema	Motiv	Vsebina	Lirski subjekt	Št. kitic	Rima (da, ne)	Retorične figure
							boren stol kraj mize, v srcu žalost grize.
Poglej v nočeh, ko živi mirno spiyo ...	Maša mrtvih	Fantastični, ljudski: duše, ki vstanejo iz grobov, lučke, tiha maša, narava.	Ponoči pridejo duše iz groba in se odpravijo k svojim dragim.	Neizražen	Šest kitic; prve tri in zadnja so štirivrstične, četrta in peta sta trivrstični.	da	Okrasni pridevki: nočni veter, posmrtna molitve.
Čuj pesem deževja/Čuj pesem ...	Žalost	Narava (jesen, pomlad), žalost, srce, osamljenost, mladost.	Kot je otožna/žalostna jesen, takšno je tudi pesnikovo srce, ki pa ni veselo niti takrat, ko je vesela narava.	Prvoosebni ženski	Tri štirivrstičnice	da	Vzklik: Čuj, težko in žalostno srce je meni! Retorično vprašanje: Kako bi samotno se zdaj veselila? Nagovor/stopnjevanje/ <u>metonimija</u> : Čuj <u>pesem deževja</u> , čuj <u>pesem jeseni</u> . Poosebitev: Še megle, ki plazijo se po dolini, bi bile zdaj rade oblak na višini. Otrpnilo v boli je golo drevo, ko <u>vetri mu listje k pogrebu neso</u> (metafora). Primeri: Primerja naravo in človeško občutenje. Nagovor: Vem, težko je tebi, srce ...
Zgodba o usmiljenju	Slepota	Gospa, šop rož, berač.	Berač na cesti prosi za usmiljenje, gospa pa gre mimo njega in mu reče, da naj se ji umakne s poti, ker nese šop rož.	Neizražen	Ena štirivrstična in še dva verza.	da	Vzkliki: »Usmiljenje! Za dar ponižno prosim! Umakni se! Ne vidiš – rože nosim!« Anafora: /Gospa se s trga s šopom dalj vrača – /gospa zadene v slepega berača .../ Dvogovor
Poldan v Gorici	Trpljenje	Opoldansko zvonjenje, letalo, svetle barve, križ, trpljenje, težka prihodnost, tožba po preteklosti.	Običajno meščansko neobremenjeno življenje je v nasprotju s pesnikovim trpečim življenjem.	Prvoosebni ženski	Dve trivrstičnici	da	Okrasni pridevki: Mirno mesto, svetel aeroplan. Metafora: sedanost moja je na križ razpeta (sedanje trpljenje).
Seneni voz v mestu	Spomin	Spomin, seneni voz, spomin na	V mesto se pripelje voz, ki lirskemu	Prvoosebni ženski	Ena štirivrstičnica	da	

Naslov pesmi ²⁴	Tema	Motiv	Vsebina	Lirski subjekt	Št. kitic	Rima (da, ne)	Retorične figure
		mladost, osamljenost, mesto.	subjektu pričara spomin na ljube kraje.				
Spominjaš se ...	Ugasla ljubezen	Narava, kresni večer, pomlad, kres, jesen, veter, pogorišče, pepel.	Prebujajoča se narava in z njo tudi prebujajoča se ljubezen. Ko narava umira, umre tudi ljubezen.	Prvoosebni	Dve kitici; petvrstičnica in štirivrstičnica.	da	Retorično vprašanje: Spominjaš se ivanjega večera, ko tam na gori kres je plapolal – midva molče kraj njega sva sedela?
Pesem zavidanja	Zavidanje	Narava, trpljenje, kruta življenjska spoznanja.	Lirski subjekt zavida naravi in vsem tistim ljudem, ki ne poznajo bolesti, razdvojene duše ... Le ti ne morejo trpeti, ker so brez srca.	Prvoosebni	Tri štirivrstičnice	da	Anafora: /In jablan na vrtu za cvetje kipeče/ In kostanj ob poti za lučke rdeče ...
Bolnica	Smrt	Narava, nesrečno zemeljsko življenje, ničevost življenja, smrt kot pravo spoznanje.	Bolnica v bolnišnici govori o tem, da na tem svetu ni sreče.	Pesnica	Tri štirivrstičnice	da	Nasprotje/metafora: Takrat bo <u>grob</u> temoten družil <u>življenja</u> mojega steze. Poosebitev: Nikoli sreče več iskalo ne bo srce na zemlji tej. Poosebitev/sinekdoha/metafora: Bo smeh na ustih onemel.
Dan za dnem se križajo nam poti ...	Občutljivost	Angeli, človeška občutljivost.	Ljudje so kot angeli brez peruti, vendar jim ne smeš ničesar narediti, drugače te »napadejo«.	Neizražen	Ena štirivrstična kitica	da	Vzklik: Las na glavi nehote jim skrivi – angeli podobni so koprivi! Metafora: Angeli podobni so koprivi. Metonimija: So ljudje krilatci brez peroti ...
Siromaka	Nepravičnost	Bogatin, siromak, krivica, bogastvo, revščina.	Bogatin odira revne.	Neizražen	Ena štirivrstična kitica	da	Nasprotje: Vrže v svet besedo: Splošna kriza: polna vsega se šibi mu miza.
Vsaka duša ...	Čutenje	Duša, mladost, ljubezen, človek.	Tudi če je človek kot kip, je v njem utrip ljubezni.	Neizražen	Ena šestvrstična kitica	da	Vzklik: Bodi človek kakor kip, v njem ljubezni je utrip.
Spomin mladosti	Zamujena/minula mladost, ki se ne vrne.	Hrepenenje po mladosti.	Lirski subjekt gre poln spominov skozi gozd in se spomni svoje mladosti ter si jo želi	Prvoosebni moški	Tri kitice; osemvrstičnica, dvovrstičnica	da	Retorično vprašanje: Si čul, kako otožno pel je gozd nocoj, kako drevesa plakala so med seboj, kako so tožile tam vitke jele, ko veter

Naslov pesmi ²⁴	Tema	Motiv	Vsebina	Lirski subjekt	Št. kitic	Rima (da, ne)	Retorične figure
			nazaj.		in štirivrstičnica.		stresal bukvam liste vele?! Vzklik: Daj, vrni se, mladost! Poosebitev: Ni ječal hrast, ni tožil gozd rumeni, mladost je davna vzdihala po meni.
Nedelja na Jezerskem	Minljivost človeškega življenja.	Žalost ob spoznanju, da nekoč izgubiš svoje drage.	Lirski subjekt spoznava, da bo nekoč izgubil tiste, ki so mu najdražji.	Prvoosebni	Tri kitice; prva petvrstičnica, druga šestvrstičnica in zadnja trivrstičnica.	da	Nagovor: Veš, grozen je spoznanja tega glas. ... Poosebitev: bo po njih izgubi ta duša jokala.
Ko razprši varljiva se omama ...	Trpljenje v življenju.	Štrta in uboga duša, trpljenje, smrt, strašno življenje.	Lirski subjekt vidi življenje kot omamo in se ga zato boji. Spoznava, da je življenje trpljenje in se sprašuje o smislu tega.	Neizražen	Dve kitici; osemvrstičnica in štirivrstičnica.	da	Retorični vprašnji: O, česa prišli, brat, smo sem iskat? Kako in kam – čemu v življenju greva skozi vrata črna vednega trpljenja? Asonanca: <u>gola</u> <u>groza</u> Poosebitev: dan boji bodočega se dneva. Metafora: skozi vrata črna vednega trpljenja.
O, ne vprašaj	Trpljenje v sedanjosti in prihodnosti.	Trpljenje, smrt.	Ženska se sprehaja s šopkom v roki. Lirski subjekt se sprašuje, če morda ne skriva bolečine in ran v sebi – alegorija za prihodnost, ki bo polna trpljenja.	Prvoosebni	Dve štirivrstičnici	da	Retorično vprašanje: Skriva dneve rane smrti? Vzklik: O, ne vprašaj za sedanje! Metonimija/alegorija za preteklost: Deva v sinji plašč odeta, šop potočnic v beli roki.
V viharju	Osamljenost	Osamljenost, žalost.	Na snežnih pečinah je vihar, duša pa je osamljena in žalostna. Naslednji dan bo vihar ponehal, samota in žalost pa bosta ostali.	Prvoosebni ženski	Dve štirivrstičnici in ena petvrstičnica.	da	Poosebitev: Zunaj veter divjo pesem poje, vije smreke, sklanja vitke hoje. Poosebitev/ <u>sinekdoha</u> /metafora/ <u>oksimoron</u> : <i>Harfa tihozvoka</i> . Strune ji prebira groze <u>roka</u> . Primeri: Meni bo še vedno kot otroku na samotnem, žalostnem otoku.

Naslov pesmi ²⁴	Tema	Motiv	Vsebina	Lirski subjekt	Št. kitic	Rima (da, ne)	Retorične figure
							Nagovor: Sama sem, veš, ...
Le v sanjah še	Spomin na mladostni kraj.	Spomin na rodni kraj (dom), spomin na rodno hišo, Kras.	Spomin na mladostni kraj – Kras, na katerega se vrača samo še v sanjah.	Neizražen	Ena trivrstičnica in dve štirivrstičnici.	da	Okrasni pridevki: trudna in uboga noga, nemirne noči ... Poosebitev/ <u>sinekdoha</u> : Le v sanjah še se vračala bo <u>noga</u> v mladosti kraj na daljnem, skalnem Krasu. Paralelizem členov: Le v sanjah še ... Oksimoron: Nemi glas
Jesenska dekliška	Ljubezen	Spomin na neuslišano ljubezen.	Spomladi je fant dekletu obljubil ljubezen, vendar pa je kasneje pozabil na svojo obljubo in tako je dekletu ostal le spomin.	Neizražen	Tri štirivrstičnice	da	Vzklik: Ostal je tebi, deva mlada, za vedno v srcu nanj spomin!
Ko je Bog ...	Nesrečno življenje	Stvarjenje človeka, narava, žalostna duša, težko življenje.	Bog je ustvaril človeka (ljudi), vendar pa so občutljivi ljudje obsojeni na trpljenje.	Neizražen	Štiri kitice; dve štirivrstični in dve trivrstični.	da	Metonimija: Ko je Bog ustvaril občutljive, zdrhte so brsteče njive. Poosebitev/izpust: Šepetala skrivno zemlja cela. Završali v joku črni bori.
Dvojno življenje	Zapuščenost, osamljenost.	Življenje, duša, osamljenost.	Lirski subjekt se spominja svojih bližnjih, ki so že umrli.	Prvoosebni ženski	Dve štirivrstičnici	da	Skoraj celotni kitici predstavljata sama retorična vprašanja. Aliteracija: Sama sem slonela. Paralelizem členov: Ob isti mizi sama sem slonela, žerjavica je v peči mirno tlela.
Noč	Bolečina, trpljenje.	Vlak, narava, duša.	Nekdo, ki je lirskemu subjektu zelo blizu, se je odpeljal z vlakom. Zato je lirskemu subjektu zelo težko, z njim sočustvuje tudi narava (dež, nevihta).	Neizražen	Tri dvovrstičnice	da	Nasprotje: Iz <u>temine svetel</u> blisk. Geminacija: Pada, pada z mokrih vej: duši težko je brez mej ... Nagovor: Le izbliskaj se, oblak, v daljo vriskaj brzec vlak.

Naslov pesmi ²⁴	Tema	Motiv	Vsebina	Lirski subjekt	Št. kitic	Rima (da, ne)	Retorične figure
Po nebu	Bolečina	Nebo, oblak, zarja, misel, čas.	Lirski subjekt se spominja prejšnjih časov, ki mu prinesejo bolečino. Tudi narava se prilagaja tem občutkom bolečine.	Prvoosebni	Štiri kitice: prva štirivrstična, drugi dve trivrstični in zadnja petvrstična.	da	Okrasni pridevki: črna misel, zvezdna noč, bele blazine ... Poosebitev: Umira zarja. Mrak lahko na zemljo lega. Miselni prestop: /Glej, moja misel vsega/ spominja se tedaj,/ v dni prejšnjih čase bega .../
Prekrasen dan je ... (Jezersko, 27. 4. 1928)	Trpljenje, bolečina.	Lep dan, narava, ljudje, boleost, duša, pomlad.	Prekrasen dan je, tudi narava je že v pomladi, vsi se veselijo, le lirski subjekt in tisti, ki so spoznali bridkost življenja, so nesrečni.	Pesnica	Pet kitic; prva je štirivrstična, druga petvrstična, ostale tri so trivrstične.	da	Okrasni pridevki: prva kitica: prekrasen dan, strmeče gore, polpomladno sonce. Ostale kitice imajo nasprotno, temne pridevke: opoteča hoja, težka bremena, skopa sreča, boleost neskončna. Primeri: Veselje prazno kakor pena. Poosebitev: Bremena težka skrivila so pleča. Aliteracija: (V) sobo sonce sije. Metafora: V to zapuščeno sobo sonce sije.
Na postaji	Smrt	Izseljenci in njihovo vračanje domov (za božič), čakanje, narava, smrt pesnika, kraška zemlja.	Vlak s potniki se vrača na kraško zemljo, vendar pa sina ni med njimi. Mati ga ne bo nikoli več videla.	Neizražen	Tri kitice; sedemnajstvrstična, šestvrstična in štirivrstična.	da	Retorično vprašanje: Koga čakala bo mati? Vzklik: Mati, več ne čakaj sina, ne dočakaš ga nikoli! Metafora: Zdaj mu dom je med grobovi (je mrtev). Paralelizem členov: Na kraško zemljo belo.
Iz daljnih mladih dni dežel ... (4. 7. 1928)	Prošnja (za tolažbo)	Veter, spomin, mladostni kraj, narava, tožba nad vsakdanjostjo.	Veter vabi lirski subjekt nekam, kjer mu je bilo nekoč lepo (v mladostni kraj), a lirski subjekt noče iti, ker so mu tam ostali samo žalostni spomini.	Prvoosebni	Štiri; prva je trivrstična, ostale so štirivrstične.	da	Retorična vprašanja: Kod hodiš, da te ni v naš gaj? ... Vzkliki: O, pridi vsaj za hip v mladosti ljubi kraj! ... Poosebitev: Spomina veter je zavel, je pesem žalostno zapel. Srce je moje govorilo. Dialog
V spominsko	Trpljenje	Trpljenje, bolečina,	Lirski subjekt pravi,	Neizražen	Dve	da	Primeri: V trpljenju bodi nem ko

Naslov pesmi ²⁴	Tema	Motiv	Vsebina	Lirski subjekt	Št. kitic	Rima (da, ne)	Retorične figure
knjigo		žalost.	naj človek ne govori o svojem trpljenju in bolečini, naj ne joče pred svetom, saj tudi najsrečnejši med nami nosi svoj križ. Daje mu nekakšne nasvete, kako naj ravna v trpljenju (naj molči in trpi).		štirivrstičnici		riba. Metafora: Ne toži, če se niso noge tvoje privadile Kalvarije še hoje: če ranjene in trudne krvavijo, o bolečini usta naj molčijo.
Brezprimerno	Nestrpnost in zloba ljudi.	Opravljeni in zlobni ljudje, različnost ljudi, želja po strpnosti, slogi in miru.	Ljudje so zlobni. Vsak stremi k temu, da bi sočloveka zalotil že pri najmanjšem grehu. Za složni svet pa sta nujna strpnost in mir.	Neizražen	Dve štirivrstičnici	da	Retorično vprašanje: jezikov mnogo, dosti ver, da vse bi raziskal, preštel? Vzklik: Ves svet bi v slogi se objel!
Ljudje	Nestanovitnost ljudi	Ljudje, njihova nestanovitnost	Ljudje so enkrat taki, drugič drugačni.	Neizražen	Ena štirivrstičnica	da	Metafora: Ljudje so zastave po vetru. Metonimija: cela kitica (nestanovitnost ljudi).
Širom zemlje	Pravičnost – nepravičnost sveta	Krivica, pravica	Čprav se povsod po svetu dogajajo krivice, naj človek sledi pravici.	Neizražen	Ena šestvrstičnica	da	Vzklik: Širom zemlje je krivice mrak, pred njo je pravičnik vsak bedak!
Pikrajšaj, Bog, bodoče mi bolesti	Prošnja (za tolažbo)	Bog, življenje, svet.	Lirski subjekt prosi Boga, da naj mu v prihodnosti prihrani trpljenje. Če pa bo kdaj klonil pod težo bolesti, naj mu pomaga.	Pesnica	Osemvrstična	da	Vzkliki: Daj, dvigni jo, ko se na zemljo zgrudi! ... Metonimija: strogi birič.
Širen svet obhodi ...	Sožitje med narodi	Narod, svet, ljudje.	Lirski subjekt si želi sprave med narodi.	Pesnica	Dve kitici; trivrstičnica in devetvrstičnica.	da	Vzklik: In – lepo oprosti nova mi odkritja! Primeri: ko za zgled sožitja svinjsko bo korito.
Vesoljni svet	Življenje – smrt (odhod – prihod)	Vlak, železniška postaja, prihod in odhod, usoda, čas kot gospodar	Svet je kot železniška postaja, kjer se vrsti prihod in odhod ljudi (večni krog življenja,	Neizražen	Štirivrstičnica	da	Vzkliki: Slovo se s snidenjem vrsti brez kraja! Metafora: Vesoljni svet železniška postaja.

Naslov pesmi ²⁴	Tema	Motiv	Vsebina	Lirski subjekt	Št. kitic	Rima (da, ne)	Retorične figure
		življenja.	minevanje in rojevanje).				
Epigram	Nepravična socialna/ družbena ureditev	Nepravičnost sveta.	V svetu obstajajo revni in bogati, sužnji in gospodje.	Neizražen	Ena štirivrstičnica	da	Poosebitev/metafora: Na gostijo beda ga povabi.
Tivoliju (po šestih letih)	Minljivost	Spomin, duša, Tivoli.	Lirski subjekt se spominja Tivolija.	Prvoosebni ženski	Tri kitice; prvi dve sta trivrstični in zadnja štirivrstična.	da	Retorično vprašanje: To Tivoli nekdanji? Vzkliki: Več nikoli! Pozdrav, slovo izreči mi dovoli! Šest let je vmes in dosti v njih bridkosti, da nisem te spoznala – mi oprosti! Poosebitev: Od samega spomina bolna duša, lepote tvoje vživati poskuša.
Na pokopališču	Upanje, čakanje na vstajenje.	Zapuščen grob, angel, posmrtno življenje.	Na zapuščenem grobu stoji angel in kaže v nebo, kjer nas čaka vstajenje.	Neizražen	Ena šestvrstičnica	da	Okrasni pridevki: črna cipresa, ruša zelena, preperete kosti, angelj raztužen.
Poljesenska	Minljivost	Zavedanje, minljivost, jesenski dan.	Na jesenski dan se lirski subjekt zave minljivosti.	Pesnica	Dve kitici; štirivrstičnica in dvovrstičnica.	da	Okrasni pridevki: zaspano sonce, mrtvo mesto, dan jesenski. Poosebitev: Zaspano sonce mrtvo mesto greje.
Spomin na vojno	Smrt	Spomin na vojno, smrt mladih ljudi, ki so bili v vojni.	Sneg pada na bojno polje, zato da bi prekrilo mlada trupla.	Neizražen	Tri kitice; trivrstičnica, petvrstičnica in štirivrstičnica.	ne	Okrasni pridevki: zemljica slovenska, mehki prt, bojno polje ... Primeri: Ko bi z jablan vsipalo se cvetje, pada sneg na zemljico slovensko. Metafora: S prtom mehkim tiho jo odeva. Anafora: Pada, pada. Anadiploza: Kjer, kjer. Aliteracija: Slovita smrt sijajno zmago. Poosebitev: Da se solnce zjutraj ne razjoče.

Naslov pesmi ²⁴	Tema	Motiv	Vsebina	Lirski subjekt	Št. kitic	Rima (da, ne)	Retorične figure
Cvetličarna	Življenje – smrt	Svetloba (bela barva), jesen, jesenske rože, poročni šopek, mrliški venec.	V cvetličarni iz rož spletajo tako poročne šopke kot mrliške vence.	Neizražen	Štirivrstična kitica	da	Okrasni pridevki: zlat lesteneč, jesenske rože, poročni šop, žalni venec.
Misel	Smrt	Grob, roža na grobu, narava, onostranstvo, življenje.	Roža na grobu in želja, da bi ta, ki je rožo prinesel, veroval v ponovno snidenje po smrti.	Neizražen	Dve kitici; šestvrstičnica in štirivrstičnica.	da	Vzклик: Da bi bila v srcu nada: iz trohnobe in temnine onostranstvo vrh višine duh oživiljen znova zreti! Miselni prestop: /z dihom usmiljenja jo boža/ veter ... Iz neba sivin/ dež enakomerno pada .../
Kresni večer	Osamljenost	Narava, samota, pravljичni motivi, kresni večer, bajeslovna bitja in dogodki, ljubezen, razočaranje nad življenjem, osamljenost lirskega subjekta.	Na kresni večer se narava in pravljичna bitja srečujejo. Le lirski subjekt ostaja tudi takrat osamljen, kot je bil vedno v življenju.	Pesnica	Pet kitic; šestvrstična, trivrstična, dvovrstična, štirivrstična in petvrstična.	da	Paralelizem členov: ... ki strup in lek obenem si mi bila. Nagovor: Poosebitev: večerna polja se gubijo, draga samota, skloni se do mene. Metafora: Brez zvezda so mi življenja pota.

3.1 VSEBINSKA ANALIZA

3.1.1 TEMA

- Glavne teme

Iz preglednice je razvidno, da je večina pesmi, ki sem jih analizirala, tematsko sorodnih. Najpogostejše teme teh pesmi so: smrt, trpljenje, razočaranje in osamljenost/žalost lirskega subjekta, ljubezen, življenje – smrt (in posmrtno življenje) ter spomini na mladost in mladostne sanje.

➤ smrt

Tema smrti se pojavi v pesmi *Vsako leto znova*. Lirski subjekt pravi, da se je vrnila pomlad in z njo tudi mladostni spomini, vendar pa se ljubljena oseba ne bo vrnila, ker je umrla:

Vsako leto znova pomlad k nam prihaja,
cvetje in zelenje v ljub nam dar podaja. [...]
Če ljubezen srca ti tišči gomila,
niti v sanji lepi se ne bo vrnila.

V pesmi *Po polju trava valovita* je umrlo dekle, ki se je še spomladi sprehajala po vrtu:
Jeseni umirale so rože
in rumenel prej zelen je log:
njo, ki nekoč je tu hodila,
pozval je k sebi večni Bog.

Tema smrti se kaže tudi v pesmih *Mlad bolnik v jeseni*, *kjer* bolni mladenič sluti, da bo umrl: »... smrt od povsod se reži ... Bolni mladenič jo sluti: » ... ure kazalec – minuti/ zadnji življenja se bliža ...«, *Pesem bolnika* (bolnik sluti, da bo umrl, zato si želi v

zadnjih urah življenja nekoga ob sebi. Tu se tema smrti prepleta s temo osamljenosti.), *Pomladna* (»Orjem v polju njive rjave,/ mislim na oči sanjave:/ lani, ko so pomlad uzrle,/ so na veke se zaprle.«), *Življenju*, *Bolnišnica* (kjer bolniki čakajo na smrt: »Drugod vse polno je somraka,/ na hodnikih bela smrt čaka./ Ob sleherni uri odpira,/ kjer zde se ji vrata ...«), *Bolnica* (smrt se kaže kot pravo spoznanje), *Spomin na vojno* (»kjer slovita smrt sijajno zmago,/ kjer končala mlada so življenja,/ bratov dragih, sinov nepozabnih ...«), *Misel*.

Tema smrti je povezana tudi z minljivostjo človeškega življenja, žalostjo ob smrti bližnjih: *Nedelja na Jezerskem*: »... kjer bivajo, ki v srcu so preljudi ... Ah strašen dan, ko bo po njih izgubi ...«.

Tema pesmi *Na postaji* je sorodna temi izseljenstva, izseljenci se vračajo, vendar pa njega (sina) ni med njimi in mati ga ne bo več videla.

Tema smrti se pri pesnici pojavlja kot neizogibna, kot odrešitev, pravo spoznanje, žalost za umrlim/i ter smrt kot slutnja.

➤ trpljenje

Lirski subjekt izraža trpljenje v življenju, ljubezensko trpljenje, lahko pa se to trpljenje stopnjuje v bolelost (*Kako ti je*), osamljenost, in na koncu smrt.

V pesmih *Sad spoznanja* in *Geslo* se življenje kaže kot eno samo trpljenje. V prvi pesmi lirski subjekt pravi, da se splača živeti samo takrat, ko je človek mlad in sanja ter je poln upov:

Le do takrat izplača se živeti,
ko ni spoznanje upov nam vmorilo;
potem, potem smo reveži na sveti,
vse želje v srečo so nam le slepilo.

Tema življenje kot trpljenje pa se pojavi tudi v pesmih *Ko je najvišja bol srca* (»Kako bi človek rad umrl/ ob uri tej obupa, boli!/ Kako vezi bi zemske strl./ poletel z duhom kamorkoli!«), *Ni mogoče* (kjer človek trpi bolj kot vsa druga bitja), *Poldan v Gorici* (»Sedanost moja je na križ razpeta,/ bolelost brez mej bodočnost mi obeta,/ za vsem, kar

bilo je – se duši toži.«), *Ko razprši varljiva se omama, Ko je Bog ...* (tu se kaže nesrečno življenje človeka, človek ne bo na zemlji nikoli srečen).

V pesmi *Geslo* je človek le prah zemlje, njegova dediščina pa trpljenje in zato naj se ne povzdiguje:

Kam siliš, oj revni ti prah zemlje,
kaj upe uklepaš v brezdanjost?
Saj dediščina tvoja so le solze
in trda, pretrpka sedanjost.

Tema trpljenja, ki je povezano s temo žalosti in bolečine, je tudi v pesmi *Polnočna*:

Duša navalila nase
žalost vso je ...
Razodetja bi hotela, a neznano
iz temin se neprestano
vanjo spačeno reži ...

Tema trpljenja v sedanjosti in prihodnosti je v pesmi *O, ne vprašaj*. Trpljenje oziroma bolečina pa se pojavi tudi v pesmi *Noč, Po nebu, Prekrasen dan je, V spominsko knjigo*.

Prošnja lirskega subjekta, naj mu Bog v prihodnosti prihrani trpljenje, je v *Prikrajšaj, Bog, bodoče mi bolesti*.

»Trpljenje je torej bistvena človekova karakteristika. Pesnica ne uporablja razuma, etike, kultiviranosti, da bi svoje trpljenje omilila, umirila, vkomponirala v višjo smiselno celoto. Gleda mu neposredno iz oči v oči; poje iz golega ranjenega srca. V tem je človeška, prečloveška« (Kermauner, 1990, str. 212).

➤ razočaranje in osamljenost ali žalost lirskega subjekta

V pesmi *Glej, hodijo pota uglajena* vsi ljudje verjamejo v smisel, samo en človek je bil razočaran in se zato na koncu pesmi sprašuje, kdo mu bo povrnil duševni mir:

Glej, trezni so vsi in umirjeni,
o smislu življenja uverjeni,
vsi k smotrom doseženim usmerjeni.
[...] Le duša neskončno osamljena,
je bila za hip le omamljena,
s prevaro je sama ostala.

Žalosten in osamljen lirski subjekt se kaže v pesmih *Učiteljica* («Sama tu ob peči/ v ogenj zrem žareči,/ v srcu žalost grize ...») ter *Kresni večer*. Žalost lirskega subjekta je očitna tudi v *Čuj pesem deževja*:

Čuj pesem deževja, čuj pesem jeseni,
čuj, težko in žalostno srce je meni.
Še v solnčnem poletju veselo ni bilo,
kako bi samotno se zdaj veselilo.

Ta tema se pojavi tudi v pesmih *Na vse strani* (kjer je lirski subjekt razočaran nad izgubo mladosti) in *V viharju*. Osamljenost in zapuščenost lirskega subjekta je vidna tudi v pesmi *Dvojno življenje*.

»V pesmi *Pesem zavidanja* pesnico preplavlja žalost, vendar se sama sebi ne smili. Ima se za čisto, vendar ne tako, da bi poudarjala zlo in umazanijo drugih. Grenka je, celo zagrenjena, a ob tem stvarna, trdna in močna. Živi svoje življenje; vzdrži svoj obup« (Kermauner, 1990, str. 213).

Zavidam na polju med travo zlatice
za vedno rumeno smejoče se lice
in jablan na vrtu za cvetje kipeče
in kostanj ob cesti za lučke rdeče.

Zavidam oblake za modre višine,
za beg njih svoboden čez gore, doline,
in slednjič vse tiste, brez srca rojene,
ki niso poznane jim boli nobene.

➤ ljubezen

V ljubezni je neuslišana, na primer v pesmi *Zakaj*: »Je žalostno srce,/ ker od ljubezni umre .../ Po njem obraz blede,/ po njem oko solzi.« Enaka tema je vidna tudi v *Narodni, Od spomladi do jeseni* (»Od spomladi do jeseni/ cvela je ljubezen meni;/ draga moja je nezvesta/ drugemu bila nevesta.«), *Jesenska dekliška, Pomladna narodna*.

V ljubezenskih pesmih Makse Samsa vedno nekdo trpi zaradi ljubezni, kar se kaže v pesmi *V slovo*.

Lahko se lirski subjekt spominja minule ljubezni (*Vseh sanj si sanja bil nekoč*: »Vseh sanj si sanja bil nekoč,/ vseh misli misel prva;/ pa bilo mimo je gredoč/ zate, kaj mar ti zame ...«) ali pa je le-ta že ugasla (*Spominjaš se*).

Poleg teh tem najdemo v pesniškem opusu Makse Samsa tudi naslednje teme:

➤ življenje – smrt (in posmrtno življenje)

Taras Kermauner pravi, da »Maksa Samsa živi že vnaprej svojo smrt; vrnila se bo v naturo. Tam sicer ne bo srečna; navzlic vsemu je navezana na življenje; ne beži v smrt. A jo sprejema kot kraj miru, zahvale, predvsem pa resnice. Resnica je onkraj želja, hrepenenja, pričakovanja; je trda, gola, dokončna, sebi enaka. Življenje je zato slepilo, ker obeta, a ne izpolni; zastavlja vprašanja, a nanja ne zmore odgovoriti. Življenje človeka sili, da išče soglasje med ljudmi, to je občestvo. A smrt je znamenje, da ga ne more najti; ga ni, razen v prevari (o tem govori v pesmi *Srcu*)« (Kermauner, 1990, str. 214).

V pesmi *Pesem starčka* lirski subjekt čaka na smrt, vendar pa obenem hrepeni po življenju, saj pravi, da bi rad še enkrat videl pomlad in njene čare:

Še enkrat videl bi pomlad
in ptičev petje slišal rad,
poprej, ko pride bela smrt,
me v tihi svoj popelje vrt.

Podobna tema je v pesmi *Poje harmonika* (kjer je smrt sestavni del življenja: »Poje harmonika v krčmi na vasi,/ vriskajo k plesu nje glasi,/ od Svetega Petra veter zatona/ zvoke prinaša pogrebne zvona.«), *Cvetličarna* (»Jesenskih rož so polne vaze bele./ Iz njih ročice bodo plele/ poročni šop in zadnji žalni venec.«).

Lirski subjekt v pesmi *Sebi* upa, da bo posmrtno življenje boljše od zemeljskega:

... vendar, upam, mirno,
pokojno in nevzdravno bo mi spanje
med zlatih kamnov križev dolgo vrsto ...

Upanje oziroma čakanje na vstajenje se kaže v pesmi *Na pokopališču*:

Angelj raztužen solze v kropilnik pretaka,
k nebu mu roka: »Tamkaj vstajenje te čaka.«

Večni krog življenja, življenje in smrt se kažejo v *Vesoljnem svetu*.

Maksa Samsa je v dnevnik zapisala tudi nekaj misli o življenju samem: »Kar je pa najhujše in najbolj grozno je: sprejeti življenje tako, kot je. Če premagaš to, si premagal življenje samo!«

➤ spomini na mladost in mladostne sanje

Minula mladostna sreča, ki jo je lirski subjekt doživljal v svojem rodnem kraju, se kaže v pesmi *Kadar na Savinjske gore*:

Kadar na Savinjske gore
sence mraka se spustijo,
spomnim se na črne bore
tam nad daljno domačijo. [..]
Vse spomin je tiste sreče,
ki je cvela dni nekdanje.

Enaka tema je tudi v pesmih *Gledaš, ko mladost beži*, *Spomin mladosti*.

Minljivost mladostnih sanj je izražena v *Mladosti*:

Vse tvoje ljubezni zatajene,
vse vere v življenju omajane,
sanj tvojih že v kali zatrtih,
zdaj mrtvih, v dnu srca zaprtih,
in upov, ki tvoji so bili:
usmili, mladost, se usmili!

Minljivost sanj se kaže tudi v pesmi *Ne živiš*. Življenje brez sanj ni vredno nič.

Tema pesmi *Sama sem* so neizpolnjene mladostne sanje: »Kakor brezam, glej, je meni,/ moji mladosti zgubljeni.«

Grenak spomin na mladost je tema pesmi *Tih poletni je večer*: »Tam na Krasu onkraj meje/ v polzastrti mesečini/ se spomin mladosti greje ...« Spomin na mladost se kaže tudi v *Le v sanjah še*.

Spomin na mladost, ki se povezuje tudi s temo minule mladosti, je v pesmi *Pred večerom*: »Hip lepote srce ti prešine,/ hip mladosti dragega spomina ...«

Spomin na davne ljube kraje je v pesmi *Seneni voz v mestu*, ki se povezuje s temo osamljenosti lirskega subjekta:

Seneni voz čez ulico se maje,
za njim spomin na davne ljube kraje,
vonj rož in trav otožno vame veje ...
Vse v daljo gre – in sama sem kot preje ...

- Obrobne teme

➤ tujina – domovina in s tem povezana tema izseljenstva

V pesmi *Dom* lirski subjekt išče srečo v tujem svetu, vendar rodne zemlje ne bo nikoli pozabil:

Kot hip ta leta odbežijo,
šel sreče v svet si boš iskat ...
[...] Ne boš pozabil domačije,

zemljice rodne res nikdar.

Slovo od ljubljenih oseb in krajev:

Ni težje besede na svetu,
kot je slovesa beseda,
ko ljube osebe in kraje
oko nam poslednjikrat gleda.

Taka tema je še v pesmi *Slovo od doma*.

V pesmi *Umrlemu bratu* lirski subjekt joče za umrlim bratom, saj ne ve, kje je pokopan. Sestra umrlega brata bi namreč rada obiskala grob in se obenem sprašuje, zakaj se brat ni vrnil domov:

So šli oblaki čez nebo,
srce je moje žalostno ...
Kje zemlja si, kje grob njegov?
Zakaj, zakaj se vrnil ni domov?

V tej pesmi se prekriva tudi tema smrti.

Tema izseljenstva je prikazana v pesmi *O blažene noči*, kjer lirski subjekt blagruje tiste, ki lahko ostanejo doma, kajti v tujini je hudo:

A kdor kot jaz ga moral je pustiti,
nikomur miljen gost je zemlje tuje,
ta dobro ve, kako vsak dan je huje!

- Maksa Samsa se dotakne tudi socialnih tem, kot so na primer revščina (*Od ptic selilk nazaj*: »Ob zidu sivem deček se naslanja .../ Oči poglej! V njih tožbo bral boš milo:/ 'Nikogar ni, ki bi mi dal kosilo.'«, *Mlada Puza*: »Preveč si hitela,/ sem lobodo²⁷ že pojela!«, *Zgodba o usmiljenju*), nepravilna socialna in družbena ureditev (*Epigram*: //Svet deli se v sužnje in gospode, prvim žulji, drugim zrele plode ... Kdor ni drugo,

---

²⁷ Vrsta špinače

prvo se mu gabi, na gostijo beda ga povabi.//) ter pravičnost oziroma nepravičnost sveta (pesem *Siromaka*: »Siromaka bogatinec dere, da se vozi na rivijere.« in pesem *Širom zemlje*).

V pesmi *Epigram trgovki z dobrimi nasveti* pokaže na prebrisane trgovce in njihove ogoljufane in nevedne kupce.

- *Uspavanka* ima otroško tematiko, kjer mati svojemu otroku poje uspavanko oziroma mu pripoveduje zgodbo.
- Nekaj pesmi je takih, ki imajo bolj šaljivo temo, na primer *Burja*, kjer le-ta išče mladega Jurija, ki se igra s hlebom kuha in mu ga želi vzeti.
- V pesmi *Brezprimerno* pokaže na nestrpnost in zlobo med ljudmi:

Brezprimerna zloba je ljudi;
vsak skrivaj nad bližnjikom bedi,
da v najmanjšem grehu ga zasači –
bil i velik – svojega potlači.

Pesnica je tudi v svojem dnevniku izrazila nekaj misli o ljudeh in njihovi zlobi: »Kar človeka najbolj boli, je nezaslužen prezir in nezaslužena sovražnost. Ničesar nimaš na vesti in greš med ljudi kot skozi šibe; in dolžen si, a ljudje te gledajo, kot bi stal na sramotilnem stebru. Ta boli in boli.«

Nasprotna tema je v pesmi *Širen svet obhodi*, kjer je prikazano sožitje med narodi. V pesmi *Ljudje* ponovno kaže na nestanovitnost ljudi.

- minljivost

Na jesenski dan se lirski subjekt zave svoje minljivosti v *Poljesenski*:

Skozi okno v dan jesenski gledam,
pa se minljivosti zavedam.

Minljivost se kot tema pojavi pri *Tivoliju (po šestih letih)*.

- Nekaj pesmi pa ima tudi bolj transcendentalne teme, kot so strah pred izgubo najbližjih, predvsem matere v pesmi *Ko iz tujega se kraja vračam*, kjer se lirski subjekt vrača domov, saj ve, da ga tam čaka mati. Sprašuje pa se, kdo ga bo v domačem kraju pričakal takrat, ko bo mati umrla:

Kdo bo takrat mi odprl vrata,
ko pri Svetem Petru boš ti, mati,
kadar mrtev bo obraz tvoj zlati?

Tema, kjer se lirski subjekt sprašuje o življenjski poti, se kaže v pesmi *Srcu*, srce je prevarano in razočarano, četudi je čisto in nedolžno. Tudi mati se v pesmi *Mati in dete* sprašuje o življenjski usodi svojega otroka:

Ko dorasteš, duša moja mala,
kakšno postelj sreča bo postlala
ti za dneve, ko ne bo več mene?

Pogoste teme so še: staranje (Ob slovesu poletja: »In kot človeku je prirodi veš,/ ki prvi sivi las beli mu glavo,/ ko v večne kraje mu mladost odhaja.« Ta tema je povezana s temo minule mladosti, ločenosti (pesem *Vlak*: »Tiho kličem: 'Lep pozdrav izroči ...' /Drugo vse mi zaduši ihtenje.«), zavidanje (*Pesem zavidanja*: lirski subjekt zavida naravi, ker le-ta ne pozna bolesti), minljivosti človeškega življenja proti večnosti (*Človek – nič*, kjer se kaže minljivost človeškega življenja v nasprotju z večno naravo: »Na nebu zvezde človek pogleduje/ in roga se jim, da tako so male;/ a zvezda zvezdici pomežikuje:/ Kako neumen, glej, je človek tale!/«), nasprotje med umirjeno naravo in nemirno pesnico (*Pokojen sen*) in občutljivost (*Dan za dnem se križajo nam poti, Vsaka duša*).

3.1.2 MOTIVI

Tudi sami motivi v pesmih so povezani s temo. Glede na temo so motivi jesen, umiranje, samota, bolečina, usoda, duša, neuslišana ljubezen. Večkrat jo spomini vodijo do domačih krajev (Kras) in njenih bližnjih, ki se jih spominja.

3.1.3 VSEBINA

Vsebinsko pesmi, tako kot sama tema, prikazujejo trpljenje v življenju, slutnjo smrti, čakanje nanjo ali pa samo smrt. Včasih pogleda tudi naprej v posmrtno življenje, ki se od zemskega zelo razlikuje. Ta svet je namreč varljiv, medtem ko je posmrtno življenje spokojnejše in brez prevar in šele to življenje jo lahko pripelje do samega spoznanja oziroma sploh do pravega spoznanja. Šele takrat lahko dobi nazaj svoje sanje. To se najbolj kaže v pesmi *Sebi*.

V pesmih gre tudi za neuslišano ljubezen pri dekletu in pri fantu, pesnica izraža trpljenje zaradi take ljubezni in opisuje minljivost mladostnih sanj ter mladostne sreče. Pesmi velikokrat govorijo o žalovanju za svojci, spominu nanje in na domači kraj. Maksa Samsa skozi pesmi prikazuje človeško trpljenje, žalost, razočaranje, zapuščenost, minljivost in celo samo ničevost človeka samega, na primer v pesmi *Človek – nič*. Večkrat te motive primerja z naravo, ki se ji zdi večna nasproti človeški minljivosti. V nekaterih pesmih je poleg tega izražena človekova samota, njegov nemir in spraševanje o sami življenjski usodi.

3.1.4 LIRSKI SUBJEKT

Lirski ali pesniški subjekt je po Matjažu Kmeclu »navidezni uresničevalec posebne pesniške perspektive, poosebljanje te drže. Literarni subjekt je torej poosebljenje pesniške perspektive (Kmecl, 1996, str. 165).

Lirski subjekt v pesmih Makse Samsa je ponavadi ženska oziroma kar avtorica sama, ki se z njim enači, lahko pa je neizražen oziroma skrit.

3.2 FORMALNA ANALIZA

3.2.1 VERZ

Število kitic v samih pesmih je zelo različno. Pojavljajo se pesmi, ki imajo:

- samo eno kitico (monolitna pesem) *Kako ti je, Mladosti, Od ptic selilk nazaj, Mlada Puza, Življenju, Seneni voz v mestu, Dan za dnem se križajo nam poti, Siromaka, Vsaka duša, Ljudje, Širom zemlje, Prikrajšaj, Bog, bodoče mi bolesi, Vesoljni svet, Epigram, Na pokopališču in Cvetličarna.*
- dve kitici: *Zakaj, Epigram trgovki z dobrimi nasveti, V slovo, Sad spoznanja, Geslo, Burja, Ni mogoče, Srcu, Kadar na Savinjske gore, Pokojen sen, Ne živiš, Mati in dete, Slovo od doma, Pred večerom, Zgodba o usmiljenju, Poldan v Gorici, Spominjaš se, Ko razprši varljiva se omama, O, ne vprašaj, Na vse strani, Dvojno življenje, V spominsko knjigo, Brezprimerno, Širen svet obhodi ..., Poljesenska in Misel.*
- tri kitice: *Pesem starčka, Umrlemu bratu, Narodna, Ko je najvišja bol srca, Mlad bolnik v jeseni, Vseh sanj si sanja bil nekoč, Človek – nič, Pesem bolnika, Slovo, O blažene noči, Poje harmonika, Pomladna, Od spomladi do jeseni, Vlak, Jesen, Čuj pesem, Gledaš, ko mladost beži, Bolnišnica, Učiteljica, Pesem zavidanja, Bolnica, Spomin mladosti, Nedelja na Jezerskem, V viharju, Le v sanjah še, Jesenska dekliška, Noč, Pomladna narodna, Na postaji, Tivoliju (po šestih letih) ter Spomin na vojno.*
- ali štiri kitice: *Ko iz tujega se kraja vračam, Uspavanka, Vsako leto znova, Glej, hodijo pota uglajena, Tih poletni je večer, Po polju trava valovita, Ob slovesu poletja, Polnočna, Ko je Bog ..., Po nebu, Iz daljnih mladih dni dežel ...*

So pa tudi pesmi, ki imajo po pet (*Sama sem, Sebi, Prekrasen dan je ... in Kresni večer*) ali šest kitic (*Dom ter pesem Poglej v nočeh, ko živi mirno spijo*).

Tudi število verzov v kitici je zelo različno. Kitice so lahko:

- dvovrstične: *Noč, Sama sem, Sebi, Polnočna ...*
- trivrstične: *Glej, hodijo pota uglajena, Pred večerom, Poldan v Gorici, Uspavanka ...*
- štirivrstične: *Zakaj, Epigram trgovki z dobrimi nasveti, Pesem starčka, V slovo, Geslo, Umrlemu bratu, Burja, Narodna ...*
- petvrstične: *Ni mogoče, Pesem bolnika, Pomladna ...*

- šestvrstične: *Mladosti, Mlada Puza, Dom, Vsaka duša ...*
- sedemvrstične: *Kadar na Savinjske gore, Sama sem*
- osemvrstične: *Od ptic selilk nazaj, Prikrajšaj, Bog, bodoče mi bolesi*
- devetvrstične: *Širen svet obhodi*
- desetvrstične: *Kako ti je*
- Pesem *Mati in dete* ima prvo kitico iz enajstih verzov, *Na postaji* ima prvo kitico iz kar sedemnajstih verzov.

Najpogostejši sta trivrstičnica in štirivrstičnica.

3.2.2 RIMA

Rimo imajo skoraj vse analizirane pesmi, samo dve sta brez rime, in sicer *Spomin na vojno* in *Ni mogoče*. Pri pesmi *Srcu* ni klasične rime, razen v zadnjih dveh verzih v drugi kitici. Pri pesmi *Ko iz tujega se kraja vračam* je asonanca, pri pesmi *Glej, hodijo pota uglajena* je rima prosta.

3.2.3 POMENSKE FIGURE/TROPI

3.2.3.1 METAFORA

Matjaž Kmecl v *Mali literarni teoriji* pravi, da je metafora ali prispodoba »preneseni, predrugačeni, nenavadni pomen kakšne besede; pogostna je tudi v pogovornem jeziku (noga pri stolu) ali kot ponazoritev abstraktnih pojmov (lisjak v pomenu zvit človek). Po antični poetiki naj bi nastala iz skrajšane primere. Je ena najpogostejših jezikovnih prvin, saj omogoča številnost pomenov in s tem možnost žive predstave pri bralcu« (Kmecl, 1995, str. 117).

Pri analiziranih pesmih Makse Samsa se pojavljajo naslednje metafore, na primer:

- Bolni mladenič jo sluti:
Ure kazalec – minuti
zadnji življenja se bliža ...

V pesmi *Mlad bolnik v jeseni* bolni mladenič sluti, da bo umrl. Lahko pa to interpretiramo tudi malo širše, in sicer življenje je kot čas. V pesmi gre za iztekanje časa, zadnja minuta predstavlja umiranje.

- Mi vidimo pa revne Zemlje sine,
življenje njih, ki mine že ob zori.
Vse žitje njihovo se nam dozdeva,
da soj kresnic v poletja je večeru,
A nam pa luč nikdar ne izgoreva,
me večne smo v vesoljstva večnem miru.

V pesmi *Človek – nič zvezde* opazujejo ljudi in njihovo življenje, ki je kratko oziroma minljivo, medtem ko so one večne.

- Na vse strani nekoč peljale
so ceste bele in široke,
nad njimi zvezde so migljale,
po njih so segale mi roke.

V pesmi *Na vse strani* je lirski subjekt v mladosti imel veliko načrtov, sanj.

- Njo, ki nekoč je tu hodila,
pozval je k sebi večni Bog.

V pesmi *Po polju trava valovita* je umrlo dekle, ki je nekoč hodilo po tem vrtu in občudovalo tamkajšnje cvetlice.

- Glej, plavala (barka) boš brez pristanka
in s tabo žalost bo srca!

V pesmi *Slovo od doma* je barka zapustila svoj pristan in odplula v širna morja, vendar bo tam njena pot nemirna in žalostna. Plovba barke predstavlja življenje lirskega subjekta.

Avtorica metafore večinoma uporablja za ponazoritev življenja, za človeštvo (človeka enači z dušo), kratkost samega življenja, večnosti, pomen smrti, občutje žalosti, trpljenja ...

3.2.3.2 METONIMIJA ali preimenovanje je »nadomestitev običajne poimenovalne besede s kakšno drugo, ki pa je s poimenovanim predmetom v realni, objektivni, to je fizični, časovni, prostorski, logični, vzročni zvezi, torej ne tako subjektivna primera kakor pri metafori« (Kmecl, 1995, str. 111).

Nekaj primerov iz analiziranih pesmi:

- »Že prvi akordi jeseni/ zvenijo iz pesmi poletnih vetrov – / ne veš, kako je žalosten teh spevov glas ...« *Ob slovesu poletja*

Poletje se poslavlja in prihaja jesen.

- Rodni krov je metonimija za domačo zemljo oziroma domovino (*O blažene noči*).
- »Pokojno in nezavedno bo mi spanje/ med zlatih kamnov križev dolgo vrsto ...«
Lirski subjekt bo imel spokojno smrt in mirnost po njej (*Pesem. Sebi*).
- Ljudje so zastave po vetru,
ki kaže zdaj k Pavlu, zdaj k Petru;
rečeno resnici na ljubo:
nikoli na svojo izgubo ...

Ljudje so zelo nestanovitni, enkrat so taki, drugič drugačni (*Ljudje*).

3.2.3.3 »Pogosto je kot metonimijo mogoče pojmovati tudi OKSIMORON ali duhoviti nesmisel« (Kmecl, 1995, str.112):

- Harfa tihozvoka (*V viharju*).
- Nemi glas (*Le v sanjah še*).

3.2.3.4 SINEKDOHA je »močno podobna metonimiji, saj gre za tudi tu za prenos pomena z ene besede na drugo in za zamenjavo enega pojma z drugim, in sicer tako, da morata biti oba pojma med sabo v številčnem ali kolikostnem razmerju. V tem primeru lahko pojem nadomesti drugega. Tako lahko zamenjamo množinsko obliko besede z njeno ednino« (Kos, 2001, str. 131), na primer:

- »Ni roka rož se dotaknila,/ le božalo jih je oko« (*Po polju trava valovita*).
- »Kje so oči, ki nekdam zrla na nas z ljubeznijo so vso?« (*Po polju trava valovita*).
- »Oko nam poslednjikrat gleda« (*Slovo*).

Največkrat gre za oči, včasih tudi za usta in roke, ki predstavljajo človeka.

3.2.3.5 POOSEBITEV

»Mrtev predmet ali abstrakten pojem omenjamo kot živo bitje« (Kmecl, 1995, str. 119). Pri poeziji Makse Samsa so naslednje poosebitve:

- »Oblaki so dejali in se peljali« (*Umrlemu bratu*).
- »Spominja spomladi/ se v gozdu bor mladi/, nanj smreka ljubeče se sklanja./ Sivi oblaki neba modrino zastirajo« (*Pesmi. Jesen*).
- »Štiri gole stene/ mračno zro na mene« (*Učiteljica*).
- »Zunaj veter divjo pesem poje,/ vije smreke, sklanja vitke hoje« (*V viharju*).
- »Umira zarja ... Mrak/ lahko na zemljo lega« (*Po nebu*).
- »A zima zdaj na vrata trka./ V bel plašč zavita, nema, mrka./ ... Poprej, ko pride bela smrt,/ me v tihi svoj popelje vrt.« (*Pesem starčka*)

Tudi pri poosebitvah ima narava velik delež, nekajkrat tudi smrt (smrt se povsod reži, pred vrati smrt že čaka), kar je spet povezano s samo vsebino pesmi.

3.2.3.6 PRIMERA ali komparacija je »kratka ali razširjena primerjava kakega pojava z drugim, pri čemer mora obstajati med njima neka podobnost« (Kos, 2001, str. 132).

- Kot Prometejevi so naši dnovi! (*Sad spoznanja*)
- Ko bi se mogla v nič izpremeniti,/ kot jutranja se megla razpuhteti ... (*Ni mogoče*)
- Kot biser v školjki v njem počiva/ premnog mladosti krasen dan ... (*Slovo od doma*)
- Luči dve – očesi svetli v noči (*Pesmi. Vlaka*).

S primero pesnica velikokrat povezuje naravo in človeško občutje. V pesmi *Jesen* ji na primer jesenska temna narava pričara boleče spomine.

3.2.3.7 OKRASNI PRIDEVEK (epiteton) je »pridevnik ali prislov, ki se dodaja kakšnemu samostalniku v natančnejšo opredelitev, nezamenljivost, nazornost« (Kmecl, 1995, str. 119).

Največ je okrasnih pridevkov, ki pa so večinoma temni, saj ustrezajo tematiki pesmi, kot sta trpljenje in smrt:

- Velo listje, siva nebesa, bolni mladenič, tihi koraki (*Mlad bolnik v jeseni*).
- Duša ranljiva, rana smrt, življenje zemsko, trohneča krsta ... (*Pesem. Sebi*)
- Tiha polnoč, trudna večnost (*Pesmi. Polnočna*).

- Jesenska nedelja, bela smrt ... (*Bolnišnica*).
- Gole stene, borna postelj, boren stol, ogenj žareči (*Učiteljica*).
- *Prekrasen dan je* ... Prva kitica: prekrasen dan, strmeče gore, polpomladno sonce. Ostale kitice imajo nasprotne, temne pridevke: opoteča hoja, težka bremena, skopa sreča, boleost neskončna.

3.2.4 LOGIČNE FIGURE

3.2.4.1 NASPROTJE/ANTITEZA

Pri tej figuri »začetni in zadnji člen stopnjevanja tvorita nasprotje, treba je le izpustiti vmesne stopnjevalne člene. Ta figura je tudi pogosten način jezikovnega mišljenja in izražanja« (Kmecl, 1995, str. 132). V analiziranih pesmih so vidni naslednji primeri:

- Globočine, višine (*Ni mogoče*).
- Takrat bo grob temoten družil življenja mojega steze (*Bolnica*).
- Vrže v svet besedo: Splošna kriza: polna vsega se šibi mu miza (*Siromaka*).
- Iz temine svetel blisk (*Noč*).

3.2.4.2 STOPNJEVANJE ali klimaks »temelji na primerjanju podobnih pojavov med seboj, le da so pojavi razvrščeni po »moči«, »teži« pomenov. Njihov pomen raste navzgor ali navzdol« (Kmecl, 1995, str. 130).

- Poje, vriska, tuli (*Burja*).
- Vse živo, vse hodi, vse pelje (*Bolnišnica*).
- Čuj pesem deževja, čuj pesem jeseni (*Čuj pesem*).

3.2.4.3 PARALELIZEM ČLENOV je »izražanje kake misli s podobnimi, vendar drugačnimi pojmi« (Kos, 2001, str. 134):

- Štiri gole stene, boren stol kraj mize, v srcu žalost grize (*Učiteljica*).
- Sama sem na vrhu griča, v dalji se bele domovi (*Tri pesmi s krasa. Sama sem*).
- V polju slana že leži ... (*Gledaš, ko mladost beži*).

3.2.5 OGOVORNE FIGURE

3.2.5.1 APOSTROFA/NAGOVOR:

- Le izbliskaj se, oblak,/ v daljo vriskaj brzec vlak (*Noč*).
- Sama sem, veš, ... (*V viharju*)
- Veš, grozen je spoznanja tega glas (*Nedelja na Jezerskem*).
- Zato pa le zavriskaj in zaukaj,/ dokler mladosti nosiš v srcu raj,/ dokler po grobljah rože ti cvetejo! (*Sad spoznanja*)
- Daj, snivaj že, otrok moj zlati! (*Uspavanka*)

3.2.5.2 RETORIČNO VPRAŠANJE je »govorniško vprašanje, na katero govornik ne pričakuje odgovora oziroma je odgovor vsebovan v vprašanju. Govorec prisili poslušalca, da si zamisli odgovor in si s tem zadevo živeje in živahneje predstavi« (Kmecl, 1995, str. 126):

- Dekle, povej mi to,/ zakaj si žalostno?/ Obraz zakaj blede,/ čemu oko solzi? (*Zakaj*)
- Kam siliš, oj revni ti prah zemlje,/ kje upe uklepaš v brezdanjost? (*Geslo*) Tu gre že tudi za nagovor.
- Kje zemlja si, kjer grob njegov?/ Zakaj, zakaj se vrnil ni domov? (*Umrlemu bratu*)
- Skriva dneve rane smrti? (*O, ne vprašaj*)
- O, česa prišli, brat, smo sem iskat?/ Kako in kam – čemu v življenju greva/ skoz vrata črna vednega trpljenja? (*Ko razprši varljiva se omama*)
- Si čul, kako otožno pel je gozd nocoj,/ kako drevesa plakala so med seboj,/ kako so tožile tam vitke jele,/ ko veter stresal bukvam liste vele?! (*Spomin mladosti*)

Z njimi pesnica sprašuje sebe ali druge o smislu življenja, o trpljenju, o usodi življenja, kje naj človek dobi pogum ob vsej svoji samoti; z retoričnimi vprašanji se tudi vrača v svojo mladost in spomine.

3.2.5.3 VZKLIK ali eksklamacija »temelji na podobni osnovi kot retorično vprašanje, vendar gre za poziv s splošnejšo veljavo« (Kmecl, 1995, str. 126):

- Toda, glej, da tvoji sveti,/ te ne bodo pokopali!/ Saj ne bi te poslušali,/ kdo si, če ljudje bi znali! (*Epigram trgovki z dobrimi nasveti*)
- Le dotokrat je vredno še življenje,/ ko so bežeče megle nam gradovi! (*Sad spoznanja*)

- Kako bi človek rad umrl/ ob uri tej obupa, boli!/ Kako vezi bi zemske strl,/ poletel z duhom kamorkoli! (*Ko je najvišja bol ...*)
- Usmili, mladost, se usmili! (*Mladosti*)
- Usmili se Bog te, življenje! (*Pesmi. Življenju*)

3.2.5.4 IZPUST ali elipsa je »izpust kakega stavčnega člena ali celega stavka« (Kos, 2001, str.134).

- Vse mirno (*Pesmi. Jesen*).
- Vse v sanjah razkošnih zapravljeno (*Pesmi. Življenju*).
- Šepetala skrivno zemlja cela. Završali v joku črni bori (*Ko je Bog ...*).

3.2.5.5 ENJAMBEMENT/VERZNI PRESTOP je »razširitev stavka/misli preko verznega konca, tako da se verzni in stavčni konci ne ujemajo« (Kmecl, 1995, str. 81).

- Z dihom usmiljenja jo boža
veter ... Iz neba sivin
dež enakomerno pada ... (*Misel*)
- Glej, moja misel vsega
spominja se tedaj ... (*Po nebu*)
- Razodetja bi hotela, a neznano
iz temin se neprestano
vanjo spačeno reži ... (*Pesmi. Polnočna*)
- O ne vprašuj, če duša te katera
takrat zapre v globoke svoje hrame ... (*Pesmi. Sebi*)
- Veter, ki jokaje piše
v noč, pritajeno mrmranje ... (*Kadar na Savinjske gore ...*)
- Dušo mučiš – ne prevariš
je za sanje že izbegle ... (*Ne živiš*)

3.2.6 AKUMULACIJSKE FIGURE

3.2.6.1 GEMINACIJA je »ponovitev iste besede v tesnem zaporedju« (Kos, 2001, str. 134):

- Pada, pada z mokrih vej, ... (*Noč*)
- in mislil, mislil le na te ... (*V slovo*)
- potem, potem smo reveži na sveti ... (*Sad spoznanja*)
- Piha, piha burja ... (*Burja*)

3.2.6.2 ANAFORA je »ponovitev iste besede ali besedne skupine na začetku dveh zaporednih stavkov ali verzov« (Kos, 2001, str. 133):

- Gospa se s trga s šopom dalij vrača,
gospa ne vidi slepega berača ... (*Zgodba o usmiljenju*)
- ... in jablan na vrtu za cvetje kipeče,
in kostanj ob poti za lučke rdeče ... (*Pesem zavidanja*)

3.2.6.3 ASINDETON je »posebna oblika stavka ali zveze stavkov, v kateri se povezujejo posamezni členi brez veznika« (Kos, 2001, str. 134):

- Ne živiš – le životariš, dušo mučiš – ne prevariš ... (*Ne živiš*)

3.2.7 SLOVNIŠKE FIGURE

3.2.7.1 OBRNjen BESEDNI RED/INVERZIJA

Pri tej slovniški figuri gre za »spremembo takšnega besednega reda, kakršen je po slovnici predviden kot običajen« (Kmecl, 1995, str. 134):

- Voščit vso sem šel ji srečo (*Pomladna narodna*).
- Duša navalila nase žalost vso je ... (*Pesmi. Polnočna*)

3.2.8 GLASOVNE FIGURE

3.2.8.1 ALITERACIJA ali soglasniški stik je »ponavljanje enakih soglasniških skupin, predvsem na začetku poudarjenih korenskih zlogov« (Kos, 2001, str. 133).

- Sama sem slonela (*Dvojno življenje*).
- (V) sobo sonce sije (*Prekrasen dan je*).
- Slovita smrt sijajno zmago (*Spomin na vojno*).
- Svetleje sonce sije (*Dom*).

3.3 ŽANRSKA ANALIZA

- Sonet je »v svoji klasični obliki sestavljen iz štirinajstih verzov, enajstercev, razporejenih v štiri kitice: prvi dve sta bili štirivrstični, zadnji dve sta bili trivrstični. V kvartetih so bile najobičajnejše oklepajoče rime, v tercetih različne, povratne ali verižne« (Kos, 2001, str. 151).

Tudi Maksa Samsa je napisala nekaj sonetov, in sicer je to pesem *Sad spoznanja*. Pri pesmi gre za sestavo štirinajstih verzov (enajstercev), prvi dve kitici sta štirivrstični, drugi dve pa trivrstični. V kvartinah je rima prestopna (a b a b, c d c d), v tercinah pa povratna (e f g, e f g).

Tudi pesem *Ko je Bog ...* je po obliki in rimi sonet. Sestavljen je iz dveh kvartin in dveh tercina. V kvartinah je zaporedna rima (a a b b, c c d d), v tercinah je tudi zaporedna rima (e e f, f g g). Tudi po vsebini je sonet, v kvartinah je predstavljeno eno sporočilo, in sicer, da je Bog ustvaril ljudi, vendar pa ti ne bodo nikdar srečni. V tercinah pride do preloma, v ospredju ni več množice, ampak se razkrije sam lirski subjekt. Vendar pa ni tipičen sonet, saj ni sestavljen iz jambских enajstercev.

- Maksa Samsa ima med analiziranimi pesmimi tudi dva epigrama, in sicer sta to *Epigram trgovki z dobrimi nasveti* in *Epigram*. Matjaž Kmecl pravi, da je epigram »kratka, pogosto didaktična knjižna vrsta; prvotno grobni napis, tudi napis na spomenikih, umetniških predmetih kot poudarek njihovemu pomenu (nekakšna reklama oz. kratka informacija); kratek, pomensko strnjen, pogosto sporočilno presenetljiv. Od 6. stol. pr. n. št. je samostojna književna vrsta za izpovedovanje osebnih občutij in duhovitih domislic o različnih osebah, rečeh« (Kmecl, 1995, str. 241).

Pesnica v *Epigramu*, ki ima eno štirivrstično kitico in zaporedno rimo (a a b b), prikaže nepravilno socialno/družbeno ureditev.

4 VPLIV SREČKA KOSOVELA NA PESNIŠKO USTVARJANJE MAKSE SAMSA

Pesnica in Kosovel se nikoli nista osebno spoznala. Med njima je obstajala samo pisemska zveza, in sicer od 6. novembra leta 1924 do marca 1926. Od zadnjega pisma se je ohranila le ovojnica, ki jo je Kosovel naslovil na Makso Samsa, zato ne vemo, ali je v njem sploh bilo pismo. V njunih pismih ni nič osebnega, osredotočena so le na poezijo. Nekaj let pred smrtjo je Maksa Samsa pisma izročila rokopisnemu oddelku v Narodni in univerzitetni knjižnici. V pesnikovi zapuščini sta ohranjeni tudi dve njeni pismi (Kosovel, 1977, str. 1203–1204).

Maksa Samsa naj bi za Kosovela izvedela v Tolminu, kjer je obiskovala učiteljišče, saj so ga tam dobro poznali. Ravno tako je zelo verjetno, da je imela leta 1922 v rokah revijo *Lepa Vida*²⁸ in iz nje izvedela, kdo je njen urednik in kje ga je mogoče dobiti. Res sta odtlej minili dve leti: prvo je posvetila pripravam na maturo, drugo pa, da se ustali v službi. Ko se ji je nabralo nekaj pesmi in izkušenj (takrat je že objavila nekaj pesmi), je potrebovala nasvete in mnenja, da se izpopolni in napreduje. To je veljalo za njeno pesniško tehniko, spremeniti pa se ni dalo njene narave in ne življenjskega občutja. Maksa Samsa je bila samotno, nesrečno dekle, črnogledo, če s tem zaznamujemo njen beg pred svetlobo in neprestano podleganje temačnim spoznanjem, a tudi hudo občutljivo. Zato so njeni verzi grenki, turobni, kakor da bi živela v večnem mraku (Kosovel, 1977, str. 1203–1204).

Da je Kosovel v pismih pisal le o poeziji, je razvidno iz enega izmed pisem: »Najboljša izmed zadnjih pesmi je *Deklici (Ko pridem k tebi po slovo)*, to se pravi najbolj spontana in zaokrožena. Potem je dobra *Zapuščena*, pri kateri bi pa jaz izpustil zadnjo kitico. Tudi 4. verz 2. kitice: »bodoči dnevi polni zmot« se mi zdi le privesek radi rime pot – zmot. Iz pesmi *Brez zarje* in *Zlata zarja* bi se dalo tudi kaj narediti. Skušajte se tudi ogibati obrabljenih besed kakor trpljenje, življenje, solze, tožna, boleost itd. Skušajte izraziti vse to rajše s prisposobo. Tako golo direktno izražanje je nevarno. Biti mora novo, sočno, močno. Izrazi kakor boleost, trpljenje, hrepenenje ne primejo več, to se pravi ne vplivajo, ker stoje v slovarju sivo-plitve površne vsakdanjosti in ne izražajo bistva vseh teh pojmov oziroma stvari« (Kosovel, 1977, str. 559–560).

---

²⁸ »Revija *Lepa Vida* je bila mesečnik literarnega krožka *Lepa Vida* in je izhajala v Ljubljani. Urednik je bil nekaj časa tudi Srečko Kosovel« (Razstava slovenskega novinarstva v Ljubljani, 1937).

»Motiv *Jesenke* je tudi lep, a prav tako neokreten; šablonsko je: »Mladosti polna lepih nad.«
»In vrt je cvetja bil bogat.« Itd. A drugače: motiv je lep. *V jeseni* je dobra, bogve zakaj pa nejasna; človek ne ve, za kaj gre« (Kosovel, 1977, str. 562).

Čeprav ohranjena pisma niso osebne narave, pa je verjetno pesnica ob tej pisemski navezi čutila nekaj več, kot zgolj zanimanje za lirsko umetnost. Katja Mihurko Poniž pravi, da naj bi Maksa Samsa »navdih za pesmi *Glej vrste križev ...* in *Vračaš se* bila neuresničena ljubezen do Srečka Kosovela, s katerim jo je povezovala le dve leti dolga korespondenca. Čeprav se nista nikdar srečala, njene pesmi izražajo globoka ljubezenska čustva in prizadetost ob pesnikovi smrti« (Mihurko Poniž, 2008, str. 20).

Pesnica je napisala tudi nekaj pesmi, ki so posvečene prav Srečku Kosovelu:

Srečku v jeseni leta 1932

V naših je deželah jesen –
polja rumene in gore.
Grob ti z listjem je potresen,
veter v dolih vije bore ...
Pet je let minilo v maju:
O, kako je zate v rajū?
25. X. 32

Srečku

Davno je ... ubog študent si bil:
S svojim si življenjem mi polnil
srčnega sorodstva žejno dušo ...

Ker so dali te pod črno rušo –
ni o sreči prejšnji niti sleda:
daleč Kras – na božjem vrtu greda ...

Srečku Kosovelu

V daljno večnost ti povem:
Kadar mimo oken grem,
kjer si mučil se brez meje,
kjer si stradal – lačen vsega – :

Od spominov reke brega
dih bridkosti v dušo veje ...

Polna ulica ljudi –
vsakemu se kam mudi ...
Kot zgubljena sama grem –
kot zgubljena, kam, ne vem ...

2. 3. 1932

Srečku

Pet, glej, je let, kar zemlja Te zasula –
pa so stoletja davna že minula ...

Glej, pet je let, kar zemlja Te zakrila –
pa so stoletja meni že minila ...

4.1 POVEZAVE MED POEZIJO SREČKA KOSOVELA²⁹ IN MAKSO SAMSA

➤ **Kraška pokrajina**

Pesmi Srečka Kosovela so kasneje postale spontani, skoraj seizmografični zapisi o istosti dogajanja v kraški pokrajini in v pesnikovi notranjosti. Posredujejo nam vzletavanje in padanje pesnikove zavesti ob vihnem vršenju borovih gozdov ter njeno vzplametevanje in izgorevanje spričo kraških atmosferskih, življenjskih in družbenih pojavov ter dogodkov.

Po letu 1918 pa se je začel zavedati mesta in naloge pesnika v svobodnem narodu, ki mora ustvarjati zgolj po navdihu in nagibu lastnih umetniških predstav. Kljub temu je bilo njegovo

---

²⁹ Podatki o Kosovelu so povzeti po: Kosovel. Ur. Lojze Krakar. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1970, str. 99–117 ter Kos, Janko: Pregled slovenskega slovstva. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1983.

doživljanje in snovanje tragično, saj je bil njegov poglavitni pesniški predmet Kras, v katerem je bilo zajeto vse, kar mu je bilo sveto in ljubo: mati, domačija ter ljubezenske in ustvarjalne sanje. Kmalu so ga začela vznemirjati tudi svetovna revolucionarna gibanja, družbeni in narodnostni boji, težko in nemirno življenje delavstva ...

Kras je tako postal med letoma 1919 in 1924 svet pesnjenja in Kosovel nanj ni vezal samo svojega domoljubja in svoje umetniške razvnetosti spričo kraške pokrajine in moralnega zdravja njegovega prebivalstva, temveč so bili v njem obseženi tako najintimnejši sinovski odnosi do matere kakor nemirna ljubezenska iskanja drugega ženskega vzora ter čarobno kraljestvo smrti. In gotovo ni bil samo vpliv Cankarjevega poveličevanja matere, da je Kosovel prikazoval svoj sinovski kompleks z mnogo jasnejšim človeškim in zrelejšim umetniškim konceptom kakor svoje erotično življenje.

Vendar pa Kras za Kosovela ni predmet zgolj impresivnih in mrakobnih odtenkov. Najprej mu je bil svet ožarjen od domoljubja in domotožja, a vendarle tudi smrtno ogrožen od vojnega in okupacijskega nasilja. Kot takšni pa sta se pozneje prikazovali pesniku vsa Evropa in vesoljna zemlja.

Ko pa se je nekje v prvi polovici leta 1925 odločal, da bo deloval tudi politično, je začel prenašati tragične poteze Krasa in Kraševca na upodobitve Slovenca, Evropejca in človeka sploh. Kras se je tako pretil v svet in kozmos.

Srečko Kosovel se je iz svoje predanosti materi navezal na domači kraj in na Kras. Te motive opazimo tudi pri pesnici. Večkrat se spomni na domači kraj, kjer je preživela srečne dni, na primer v pesmih *Kadar na Savinjske gore*, *Tih poletni je večer* («Tam na Krasu onkraj meje/ v polzastri mesečini/ se spomin mladosti greje ...»), *Le v sanjah še* («Le v sanjah še se vračala bo noga/ v mladosti kraj na daljnem, skalnem Krasu,/ le v sanjah še – vsa trudna in uboga.») ...

➤ Domotožje

Pri pesnici se pojavi motiv borov v pesmih *Jesen* («Spominja spomladi se v gozdu bor mladi,/ nanj smreka ljubeče se sklanja ...»), *Kadar na Savinjske gore* («Kadar na Savinjske gore/ sence mraka se spustijo,/ spomnim se na črne bore/ tam nad daljno domačijo ...») ter *Na postaji*:

Vračajo otroci zvesti

se na kraško zemljo belo ...

Tam za klanci tiho selo,
tam za bori hiša mala
sama bo nocoj ostala ...

Tej temi je sorodna tudi tema slovesa od ljubljenih oseb in krajev, na primer *Slovo* («Ni težje besede na svetu/ kot je slovesa beseda,/ ko ljube osebe in kraje/ oko nam poslednjikrat gleda.») in pa razmerje med tujino in domovino v pesmi *Dom*, kjer lirski subjekt odide v svet, da bi tam našel srečo in se spominja doma in mladostnih let, ki jih je tam preživel:

Kot hip ta leta odbežijo,
šel sreče v svet si boš iskat:
oči se gorko zasolžijo,
ko vzel slovo boš zadnjikrat ...

Ne boš pozabil domačije,
zemljice rodne res nikdar:
doma svetleje solnce sije,
bolj medel mu drugod je žar ...

Ah, daleč bo ti hiša mala,
kjer pil si srečo mladih let,
kjer mati sama bo ostala,
ko ti odšel boš v tuji svet ...

➤ **Kras**

Pri Kosovelu se motiv Krasa pogosto prepleta z motivom matere in domačije.

Kras se pri Kosovelu odraža sprva kot svet, ožarjen od domoljubja in domotožja, kasneje pa tudi kot svet, ogrožen od vojnega in okupacijskega nasilja. Nasprotno je pri Maksu Samsu svet Krasa prikazan samo kot spomin na dom, kjer je preživela svojo mladost, na primer *Le v sanjah še*. V pesmi *Na postaji* se izseljenci vračajo nazaj na kraško zemljo:

Znanec znancu roko daje,

vlak poslavlja se s postaje;
gre na kraško zemljo belo ...
Z njim popotnikov krdelo
se za kratko v kraje vrača,
kjer božična bo pogača
svojce družila z izgnanci ...
Pri pesnici Krasa ne ogroža vojno nasilje.

➤ **Generacijski odnosi (podoba matere)**

Strah pred nevarnostjo in željo po zavetju sta Kosovela vezala na mater. Iz take predanosti materi je rasla tudi njegova navezanost na domačo hišo, Kras, slovensko pesništvo, slovenstvo in samo človeštvo. Na ta način je sprejemal Gregorčičev idealizem, Župančičevo preroško zavzetost ter Murnovo bojazen pred življenjem in hrepenenje po njem.

Kakor je bila mati v Kosovelovih otroških letih tolažnica preplašenega dečka, tako si jo je pesnik zamišljal tudi v pesmih. Bila je odrešenica iz duhovne groze, grešnosti in nebogljenosti. Vendar se je tedaj zavedal, da se je materi odtujil in da je hotel zamenjati njeno ljubezen za krutost druge ženske ter da trepetal pred »strašno usodo«
kakor drevo, ki se boji strele (pesem *Kakor drevo*).

Podoba matere, kakršno srečamo v Kosovelovih pesmih, pri Maksi Samsa ni tako izrazita. Pojavlja se v pesmi *Ko iz tujega se kraja vračam*, ko se ženski lirski subjekt vrača iz tujine in ve, da jo doma čaka mati.

V pesmi *Na postaji* čaka mati na sina – izseljenca, ki pa se ni vrnil domov z ostalimi potniki:

Ali njega ni med njimi,
ki nekoč je z njimi hodil ...
Zdaj mu dom je med grobovi
v zemlji, ki jo je opeval,
kjer se duh mu razboleval
je nad gmajno osamljeno ...

V *Uspavanki* se pojavi tudi mati v odnosu do svojega otroka: Premerila luna že pol je neba,/ iz dalje zaspani se zemlji smehlja,/ daj, snivaj že, otrok moj zlati! V pesmi *Mati in dete* se mati sprašuje o otrokovi življenjski poti:

Ko dorasteš, duša moja mala,
kakšno postelj sreča bo postlala
ti za dneve, ko ne bo več mene?
Bodo ravna, prava pota tvoja
sredi trdega življenja boja,
trepetlika boš, hrast kljubujoči.

➤ **Tema ljubezni (odnos lirskega subjekta do ljubljene bitja)**

Kosovel je včasih govoril o ljubezni epigonsko, včasih pa je uporabljal izvirne podobe. Ljubica se mu razodeva zdaj kot »Efeja, Judinja« s »kačjim nasmehom«, zdaj kot hladna in vilinska Beatrice ali kot »mlada, razumna Anfisa«. Situacije, v katerih se mu prikazujejo podobe ljubezni, preobražene iz Dantejeve Beatrice in Anfise (Leonida Andrejeva), dajo slutiti, da je imela njegova erotika le malo skupnega s povprečno mladostno spolnostjo in da se je gibala nekje na meji življenja in smrti. Tako pojmovanje Beatrice, simbola mediteranske predstave posmrtnega življenja, kakor Andrejeve Anfise, upodobitve razkroja ruske družbe, je podobnejše smrtni grozi kakor ljubezenski ekstazi.

Kosovelova erotična lirika se je gibala med ljubeznijo in smrtjo (eros, tanatos). Kosovel je torej erotiko doživljal kot ekstazo, ki je podobnejša ekstazi smrti kot pa ljubezenskemu vrhuncu.

Pri Maksu Samsa se ljubezen razkriva kot neuslišana, in sicer v pesmih *Zakaj?* (Je žalostno srce,/ ker od ljubezni umre ... / Po njem obraz blede,/ po njem oko solzi), *Jesenska dekliška* (Ko so spomladi rože cvele,/ tam v vrtu stal je in dejal:/ 'Vse rože bodo ti zveneale,/ ljubezni moje žar ostal' .../ Pozabil je besede svoje,/ glasno zdaj vriska čez gore,/ a razdeljeno pa na dvoje/ je pustil deklici srce ...) in *Pomladna narodna*. V prvi in drugi je lirski subjekt ženski, v tretji moški.

V pesmi *V slovo* mladenič trpi zaradi nesrečne ljubezni, lirski subjekt v pesmi *Narodna* je ob tem, da trpi, tudi žalosten in osamljen. Ljubezen se pri Maksu Samsu kaže tudi kot zgolj spomin, *Vseh sanj si sanja bil nekoč*:

Veš, takrat bilo res tako
je v srcu zapuščenem,
da bolj težko in bolj grenko
pač moglo bi ne biti.

A kaj si meni ti sedaj,
ko čas zaprl je rano?
Spomin le redko spe nazaj,
vse daleč je za mano.

➤ Eksperimenti s formo, avantgarda

V zadnjem letu življenja Kosovel ni pisal le »matematično« konstruiranih Integralov, ampak tudi pesmi v kiticah, marsikatero celo v sonetni obliki. V tej formi je tudi izpovedal politično vero (*Rdeči atom*), čeprav jo je uporabil tudi zato, da je iztrgal minevanju nekaj trenutkov iz najbolj skrivnostnega in bolečega trpljenja (*Kratko življenje je ...*).

Ima pa tudi nekaj svobodnih pesemskih oblik (po večini nerimane štirivrstičnice in tudi rimane pesmi), v katerih prikazuje duhovno usklajenost in smrtni strah (*Tragedija na oceanu*), kakor tudi v mnogovrstičnih Integralih, ki se tudi lahko sprostijo v štirivrstičnice, pa je zapisoval z edinstveno občutljivostjo drhtenje lastnega jaza in utripanje kozmičnih daljin, včasih tudi valovanje družbe.

Konstrukcij, ki jih je Kosovel uporabil za izražanje perečih dogodkov in obsodbo družbenega dogajanja, prerod človeštva in tudi osebno odrešitev iz moreče vdanosti, pri Maksu Samsu ne najdemo. Tožbo nad vsakdanjostjo pesnica izraža v pesmi *Iz daljnih mladih dni dežel*:

Delamo, počivamo in jemo,
iz vsakdanjosti v vsakdanjost gremo.

K zidu mrzlemu bi človek kdaj stisnil v boli se: Tolažbe daj!

V nekaj pesmih pa le opozarja na socialne teme, in sicer na nepravilno družbeno ureditev ter s tem povezano lakoto, revščino in beračenje: *Epigram trgovki z dobrimi nasveti*, *Od ptic selilk nazaj* (Ob zidu sivem deček se naslanja .../ Oči poglej! V njih tožbo bral boš milo:/ »Nikogar ni, ki dal bi mi kosilo.«), *Mlada Puza*, *Zgodba o usmiljenju*, *Siromaka*, *Širom zemlje* in *Epigram*:

Svet deli se v sužnje in gospode,
prvim žulji, drugim zrele plode ...
Kdor ni drugo, prvo se mu gabi,
na gostijo beda ga povabi ...

➤ **Motiv osamljenosti, žalosti, obupa**

Kosovelovo srečanje s prvo svetovno vojno (množično trpljenje in umiranje ljudi) je vznemirjalo njegovo občutljivo duševnost in prebujalo v njej klice smrtnega strahu, a tudi sočutja s trpečimi in hrepenenja po odrešitvi iz zemeljskega pekla ter nezadržne želje po religiozni ali kozmični varnosti. To je bilo velikega pomena za bodočega pesnika.

Tako kot Kosovel si je tudi Maksa Samsa prizadevala za odrešitev iz zemskega pekla. Čeprav je ta element pri Kosovelu povezan s srečanjem z vojno, izhaja pri avtorici iz nje same.

Kosovelovi pesemski začetki nakazujejo sorodnost z Murnovimi. Oba pesnika izpovedujeta, da sta nesrečna, obupana ali resignirana. To ustvarjata s takimi zaznavami in podobami iz pokrajinskega in atmosferskega območja, ki naj bi budile v bralcu podobna razpoloženja in doživetja, ali pa z neposrednimi tožbami in protesti. Ponavadi gre za vzdihe osamljenega in zapuščenega mladega človeka, ki najde pomiritev in tolažbo le v naravi.

Najmočnejša spodbuda njegovemu pesnjenju je bila osamljenost v vsakem prostoru in ob vsakem trenutku. Najprej ga je spremljala v Ljubljani, nato v domači pokrajini in tudi v očetovi hiši. Zaradi tega se je tudi njegov Kras spreminjal v nepojmljivi tuji svet.

Tako se je oblikovala Kosovelova pesniška osebnost. Njegove zgodnje pesmi so bile po izviru tragične. O nobeni ne moremo trditi, da bi bila nastala brez bolečin. Skoraj vsaka njegova impresija odkriva njegov strah in trepet.

Kosovel v svojih pesemskih začetkih izpoveduje svojo nesrečo in obup ter celo resignacijo. Ponavadi je to osamljen in zapuščen človek, ki najde pomiritev in tolažbo v naravi. Pesnica pa

v večini svojih pesmi predstavlja življenje kot eno samo trpljenje. Tudi tu najdemo trpečega človeka, ki je osamljen, žalosten in razočaran, kar se stopnjuje celo v samo smrt. Ta človek trpi bolj kot druga bitja in nemogoče je, da bi se rešil zemskih vezi. Še več, rad bi se spremenil v nič in izginil neznano kam, kot je to prikazano v pesmi *Ni mogoče*. V nasprotju s Kosovelovim človekom, ta človek ne najde tolažbe v naravi. Vendar pa je narava vedno taka kot človeško občutenje. Zato se kot motivi pojavljajo jesen, dež ... Taka narava človeku pričara temne trenutke in zavedanje neke minljivosti. Na primer v pesmi *Ob slovesu poletja* se šele s prihodom jeseni lirski subjekt zave svoje minljivosti, starosti, žalosti in v naravi ne najde tolažbe, tako kot jo najde človek pri Kosovelu.

Kot je bilo rečeno, je bila najmočnejša spodbuda za Kosovelovo pisanje osamljenost. Ta element se pojavi tudi pri Maksu Samsu, vendar se stopnjuje do razočaranja, potem še v vsesplošno trpljenje in bolečino ter na koncu v smrt. Osamljenost se pri Kosovelu kaže v spreminjanju Krasa v nepojmljivi tuji svet kasneje pa se sam Kras preljuje v svet in kozmos, česar pri Maksu Samsu ni.

4.2 OBLIKA IN SLOG

»Kosovel je pesnil hitro, zato skoraj vse pesmi nosijo pečat nedodelanosti. Ta je pogosto eden glavnih virov estetske mikavnosti njegove poezije, saj jim daje pečat naravnosti, človeške pristnosti in neposredne izgovorjenosti. Pogost znak njegovega sloga je ponavljanje istih besed in pojmov, kar prav tako daje vtis preprostosti in spontane iskrenosti, ki ne išče umetnih raznovrstnih besed« (Kos, 1983, str. 333). Maksa Samsa ne pesni tako hitro in spontano, saj so njene pesmi videti domišljene in zložene z veliko truda.

»V slogu je Kosovel prešel iz prvotnega impresionizma v postimpresionistični stil. Namesto detajlov, tančin in podrobnosti ga privlačijo preprosto omejeni barvni vtisi in predmetni obrisi. Verz je enostaven, včasih se bliža ritmizirani prozi, vendar ohranja rimo; spominja na preprosto ljudsko metriko, vendar v obnovljeni moderni podobi« (Kos, 1983, str. 333).

Pesmi Makse Samsa so blizu tradicionalnim verznim oblikam: imajo kitice, rimo, urejen verz ... Poskusi se celo v sonetu. Avantgarda se je ni dotaknila, prav tako ni eksperimentirala z obliko. Pesniško besedišče je bolj skromno, nanaša se na naravo, transcendenco, osebno doživljanje ipd. Vendar pri pesnici ne najdemo političnih tem, kot so vidne pri Kosovelu.

5 SKLEP

Kot je bilo zapisano že v uvodu, je bil položaj ženske kot pesnice zelo zanimiv. Bile so v težkem položaju, saj se pravzaprav niso mogle udeležiti kot kulturne delavke. Pa tudi potem, ko jim je to uspelo, se je le nekaterim redkim posameznicam uspelo prebiti do samostojne pesniške zbirke. Maksa Samsa dopolnjuje seznam pesnic, ki so to dosegle.

V diplomski nalogi sem predstavila pesnico Makso Samsa ter njeno pesniško delo. To sem naredila tako, da sem preučila njeno življenje in delo ter pregledala zapise o njej v literarnih zgodovinah. Izsledki so pokazali, da je pesnica zelo malo raziskana. O njej imamo samo veliko spominskih člankov.

V diplomskem delu sem analizirala njene pesmi in predstavila tudi njeno življenjsko pot. V prilozi sem dodala še seznam bibliografije ter neobjavljene pesmi avtorice.

Vsebinska analiza pesmi Makse Samsa je pokazala, da je večina pesmi, ki sem jih analizirala, tematsko sorodnih. Najpogostejše oziroma glavne teme teh pesmi so: smrt, trpljenje, razočaranje in osamljenost/žalost lirskega subjekta, ljubezen, življenje – smrt (in posmrtno življenje) ter spomini na mladost in mladostne sanje.

Tema smrti se pri pesnici pojavlja kot neizogibna, kot odrešitev, pravo spoznanje, žalost za umrlim/i ter smrt kot slutnja. V pesmih s temo trpljenja gre predvsem za trpljenje v življenju, ljubezensko trpljenje, lahko pa se to trpljenje stopnjuje v bolelost, samoto in na koncu celo v smrt. Naslednje pogoste teme pesmi so še razočaranje in osamljenost ali žalost lirskega subjekta ter ljubezen. V ljubezenskih pesmih Makse Samsa vedno nekdo trpi zaradi neuslišane ljubezni. Lirski subjekt se tudi spominja minule ali ugasle ljubezni. Poleg teh tem najdemo v pesniškem opusu Makse Samsa tudi nasprotje življenje – smrt (in posmrtno življenje). Lirski subjekt lahko čaka na smrt, vendar pa obenem hrepeni po življenju. Podobna tema je v nekaterih pesmih, kjer je smrt sestavni del življenja. Lirski subjekt upa, da bo posmrtno življenje boljše od zemeljskega. Tema nekaterih pesmi Makse Samsa je tudi upanje oziroma čakanje na vstajenje. V eni izmed pesmi, *Vesoljnem svetu*, se kažejo večni krog življenja (življenje in smrt).

Pogosta je tudi tema, kjer so prikazani spomini na mladost in mladostne sanje (minula mladostna sreča, minljivost ali neizpolnjenost mladostnih sanj, grenak spomin na mladost).

Poleg glavnih tem se pojavljajo tudi obrobne, in sicer tujina – domovina in s tem povezana tema izseljenstva. Maksa Samsa se dotakne tudi socialnih tem, kot so na primer revščina, nepravilna socialna in družbena ureditev ter pravičnost oziroma nepravilnost sveta.

Otroško tematiko ima pesem *Uspavanka*, kjer mati svojemu otroku poje uspavanko oziroma mu pripoveduje zgodbo.

Nekaj pesmi je tudi takih, ki imajo bolj šaljivo temo, na primer *Burja*, kjer le-ta išče mladega Jurija, ki se igra s hlebom kuha in mu ga želi vzeti. V pesmi *Epigram trgovki z dobrimi nasveti* pokaže na prebrisane trgovce in njihove ogoljufane in nevedne kupce.

V pesmi *Brezprimerno* pokaže na nestrpnost in zlobo med ljudmi, nasprotna tema je v pesmi *Širen svet obhodi*, kjer je izpričano sožitje med narodi. V pesmi *Ljudje* ponovno kaže na nestanovitnost ljudi.

Pojavljajo se tudi bolj transcendentalne teme, kot so minljivost, strah pred izgubo najbližjih, predvsem matere, ločenost, zavidanje, minljivost človeškega življenja proti večnosti, nasprotje med umirjeno naravo in nemirno pesnico, občutljivost in čutenje.

Motivi analiziranih pesmi so povezani s samo temo: jesen, umiranje, samota, bolečina, usoda, duša, neuslišana ljubezen. Večkrat jo spomini vodijo do domačih krajev (Kras) in njenih bližnjih, ki se jih spominja.

Tako kot sama tema pesmi tudi vsebinsko prikazujejo trpljenje v življenju, slutnjo smrti, čakanje nanjo ali pa smrt samo. Včasih pogleda tudi naprej v posmrtno življenje, ki se od zemskega zelo razlikuje. Ta svet je namreč varljiv, medtem ko je posmrtno življenje spokojnejše in brez prevar in šele to življenje jo lahko pripelje do spoznanja oziroma sploh do pravega spoznanja. Šele takrat lahko dobi nazaj svoje sanje. V pesmih gre za neuslišano ljubezen pri dekletu in pa tudi pri fantu, trpljenje zaradi take ljubezni. Pesmi velikokrat govorijo o žalovanju za svojci, spominu nanje in na domači kraj. Maksa Samsa skozi pesmi prikazuje človeško trpljenje, žalost, razočaranje, zapuščenost, minljivost in celo ničevost človeka samega. Večkrat te motive primerja z naravo, ki se ji zdi večna nasproti človeški minljivosti. V nekaterih pesmih je poleg tega izražena samota človeka, njegov nemir in spraševanje o življenjski usodi.

Lirski ali pesniški subjekt v pesmih Makse Samsa je ponavadi ženska oziroma kar avtorica sama, ki se z njim enači, v nekaterih pesmih pa je lahko neizražen oziroma skrit.

V drugem podpoglavju analize pesmi sledi formalna analiza. Analizirane pesmi imajo zelo različno število kitic. Pojavljajo se pesmi, ki imajo samo eno kitico (monolitna pesem), dve, tri ali štiri kitice. Ustvarjalka ima tudi pesmi, ki imajo po pet ali šest kitic. Tudi število verzov je zelo različno. Pesmi imajo lahko samo dvovrstičnice, trivrstičnice, štirivrstičnice, petvrstičnice, šestvrstičnice ter tudi sedemvrstične kitice. Nekatere pesmi so sestavljene celo iz osemvrstičnic, devetvrstičnic in desetvrstičnic. Pesem *Mati in dete* ima prvo kitico iz

enajstih verzov, *Na postaji* ima prvo kitico iz kar sedemnajstih verzov. Najpogostejši sta trivrstičnica in štirivrstičnica.

Rimo imajo skoraj vse analizirane pesmi, samo dve sta brez nje. Pri pesmi *Srcu* se rimata samo zadnja dva verza v drugi kitici. Pri pesmi *Ko iz tujega se kraja vračam* je rima asonančna, pri pesmi *Glej, hodijo pota uglajena* je prosta.

Od pomenskih figur so pogoste metafore, ki imajo večinoma pomen življenja, metafore za človeštvo (človeka enači z dušo), kratkost samega življenja, večnosti, smrti, občutje žalosti, trpljenja ..., metonimija, tudi oksimoron, sinekdoha, kjer gre največkrat za oči, včasih tudi za usta in roke, poosebitev, kjer ima narava velik delež, nekajkrat tudi smrt, kar je spet povezano s samo vsebino pesmi, primera, s katero pesnica največkrat povezuje naravo in človeško občutje, ter okrasni pridevki, ki so večinoma temni. Od logičnih figur se pojavljajo nasprotje, stopnjevanje in paralelizem členov. Od ogovornih figur so pogoste nagovor, retorično vprašanje, s katerimi sprašuje sebe ali pa druge o smislu življenja, o trpljenju, o usodi življenja, kje naj človek dobi pogum ob vsej svoji samoti, z njimi se tudi vrača v svojo mladost in spomine, vzklik, dialogizem, izpust in verzni prestop. Pri akumulacijskih figurah so vidne geminacija, anafora, anadiploza ter asindeton. Od slovniških figur je v poeziji Makse Samsa vidna inverzija, pri glasovnih figurah pa aliteracija. Vse te retorične figure kažejo na bogastvo njene poezije, vendar se v pesmih večkrat ponovijo.

V podpoglavju analize pesmi je predstavljena tudi žanrska analiza, saj se pri pesnici pojavijo tudi en sonet in dva epigrama.

V poglavju o vplivu Srečka Kosovela na pesniško delo Makse Samsa sem skušala pokazati, da se je pesnica zatekla po nasvete v zvezi s svojim delom k Srečku Kosovelu. Njegove nasvete je upoštevala pri oblikovni podobi svojih pesmi, spremeniti pa se ni dalo njene narave in ne življenjskega občutja. V podpoglavju drugega dela diplomske naloge sem pokazala na povezave med njuno poezijo. Skupna jima je tema Krasa in kraške pokrajine, veže ju tudi domotožje. Tej temi je sorodna tema slovesa od ljubljenih oseb in krajev, generacijski odnosi, tema ljubezni (kjer je predstavljen odnos lirskega subjekta do ljubljenega bitja) ter motivi osamljenosti, žalosti in obupa. Tako kot Kosovel si je tudi Maksa Samsa prizadevala za odrešitev iz zemskega pekla. Medtem ko je ta element pri Kosovelu povezan s srečanjem z vojno, pri Maksi Samsa hrepenenje po odrešitvi izhaja iz nje same.

Eksperimenti s formo, avantgarda in politične teme se pri Maksi Samsa ne pojavljajo. Njene pesmi so blizu tradicionalnim verznim oblikam, avantgarda se je ni dotaknila, prav tako ni eksperimentirala z obliko. Pesniško besedišče je bolj skromno, nanaša se na naravo, transcenco, osebno doživljanje ipd.

V diplomski nalogi sem na prikazani način skušala predstaviti pesnico, vendar poezijo vsakdo doživlja na svoj način. Ko znova prebiramo pesniške opuse, se nam vedno razkrije kaj novega. Mogoče tudi zato, ker včasih že sam avtor ne more do konca odkriti svoje duše. Tega se je zavedala Maksa Samsa, ko je zapisala: »To tebi, ki boš kdaj čital te revne listke: Vedi, da tega, kar bi bila najraje – napisati nisem mogla nikoli! Beri jih s srcem in jih skušaj razumeti – pa se spomni morda včasih na tisto ubogo roko, ki jih je pisala in jo v duhu stisni – stisni ...« (Ljubljana, dne 21. VI. 31).

6 VIRI

- Samsa, Maksa: *Nekaj pesmi*. Trst: C. U. TRANI, 1934.
- Samsa, Maksa: *Bleščeče prevare*. Ilirska Bistrica: Matična knjižnica, 1983.
- Samsa, Maksa: *Živela sem za pesem*. Ilirska Bistrica: Knjižnica Makse Samsa, 2001.

1924

Zakaj? *Ženski svet*, 2/1924, 8, 173 (objavljeno pod psevdonimom Črtomira).

Epigram trgovki z dobrimi nasveti. *Ženski svet*, 2/1924, 11, 258 (Črtomira).

Pesem starčka. *Novi rod*, 4/1924, 4, 50.

1925

V slovo. *Ženski svet*, 3/1925, 4, 96.

Sad spoznanja. *Ženski svet*, 3/1925, 4, 104.

Geslo. *Ženski svet*, 3/1925, 9, 260 (Črtomira).

Umrlemu bratu. *Novi rod*, 6/1925–26, 2, 26.

Uspavanka. *Novi rod*, 6/1925–26, 6, 127; – *Jutro*, 12/1931, 118, *Mlado Jutro*, 21, 3.

Burja. (Po naši narodni) *Novi rod*, 6/1925–1926, 7, 165.

1926

Ko iz tujega se kraja vračam. *Ženski svet*, 4/1926, 1, 10.

Narodna. *Ženski svet*, 4/1926, 1, 10.

Ko je najvišja bol srca. *Ženski svet*, 4/1926, 2, 36.

Ni mogoče. *Ženski svet*, 4/1926, 4, 112.

Uspavanka. *Novi rod*, 6/1926, 127.

1927

Srcu. *Naš glas*, 3/1927, 8, 245; – *Ljubljanski zvon*, 51/1931, 7/8, 513.³⁰

Vsako leto znova ... *Ženski svet*, 5/1927, 3, 80.

Mlad bolnik v jeseni. *Zvonček*, 29/1927–28, 3, 62; 33/1931–32, 3, 65; – *Mladika*, 13/1932, 10, 367.

1928

---

³⁰ V Ljubljanskem zvonu objavljeno pod naslovom: Pesmi. Srcu.

Glej, hodijo pota uglajena. *Naš glas*, 4/1928, 4, 103.

Kadar na Savinjske gore ... *Naš glas*, 4/1928, 4, 106; – *Jutro*, 12/1931, 217, *Mlado Jutro*, 38, 5.

Kako ti je ... *Naš glas*, 4/1928, 10, 302; – *Jutro*, 12/1931, 193, *Mlado Jutro*, 34, 4; – *Mladinski list*, 12/1933, 9, 258.

1929

Vseh sanj si sanja bil nekoč. *Ženski svet*, 7/1929, 4, 118.

Človek – nič. *Ženski svet*, 7/1929, 5, 144.

1930

Mladosti. *Koledar Goriške matice*, 1930, 50.

1931

Tri pesmi s Krasa. Pokojen sen. *Jugoslovan*, 2/1931, 117, 10.

Tri pesmi s Krasa. Sama sem. *Jugoslovan*, 2/1931, 117, 10.

Tri pesmi s Krasa. Tih poletni je večer. *Jugoslovan*, 2/1931, 117, 10.

Od ptic selilk nazaj. *Jutro*, 12/1931, 123, *Mlado Jutro*, 22, 3.

Mlada Puza. Po narodni. *Jutro*, 12/1931, 129, *Mlado Jutro*, 23, 5.

Pesem bolnika. *Jutro*, 12/1931, 135, 10.

Dom. *Jutro*, 12/1931, 135, *Mlado Jutro*, 24, 7; 158, *Mlado Jutro*, 28, 7; – *Koledar Goriške matice*, 1931, 60; – *Mladinski list*, 12/1933, 6, 162.

Ne živiš. *Jutro*, 12/1931, 141, 10.

Mati in dete. *Jutro*, 12/1931, 141, *Mlado Jutro*, 25, 7; – *Mladinski list*, 12/1933, 7, 196.

Po polju trava valovita. *Jutro*, 12/1931, 147, *Mlado Jutro*, 26, 3.

Glej trezni. *Jutro*, 12/1931, 152, 8.

Ob slovesu poletja. *Jutro*, 12/1931, 170, *Mlado Jutro*, 31, 4; – *Mladinski list*, 10/1931, 10, 302.

Slovo. *Jutro*, 12/1931, 182, *Mlado Jutro*, 32, 6.

O blažene noči. *Jutro*, 12/1931, 193, *Mlado Jutro*, 34, 7.

Poje harmonika. *Jutro*, 12/1931, 199, *Mlado Jutro*, 35, 4.

Slovo od doma. *Jutro*, 12/1931, 205, *Mlado Jutro*, 36, 7.

Pomladna. *Koledar goriške matice*, 1931, 71.

Od spomladi do jeseni. *Koledar goriške matice*, 1931, 86.

Pesmi. Sebi. *Ljubljanski zvon*, 50/1931, 7/8, 512.

Pesmi. Vlaku. *Ljubljanski zvon*, 50/1931, 7/8, 512.

Pesmi. Jesen. *Ljubljanski zvon*, 50/1931, 7/8, 512–513.³¹

Pesmi. Polnočna. *Ljubljanski zvon*, 50/1931, 7/8, 513.

Pesmi. Življenju. *Ljubljanski zvon*, 50/1931, 7/8, 513.

Čuj pesem ... *Žena in dom*, 2/1931, II/12, 399.

Pred večerom. *Ženski svet*, 9/1931, 6, 175.

Gledaš, ko mladost beži ... *Ženski svet*, 9/1931, 6, 176; – *Gruda*, 10/1933, 10/11, 268.³²

Bolnišnica. *Ženski svet*, 9/1931, 9, 257.

Učiteljica. *Ženski svet*, 9/1931, 10, 296.

Poglej v nočeh, ko živi mirno spijo... *Ženski svet*, 9/1931, 11, 315.

Čuj pesem deževja. *Naš rod*, 3/1931–32, 1,1.

Zgodba o usmiljenju. *Zvonček*, 33/1931–32, 4, 97.

Poldan v Gorici. *Odmevi slovanskega sveta*, 2/1931–33, [2]/4–6, 82.

Seneni most/voz v mestu. *Odmevi slovanskega sveta*, 2/1931–33, [2]/4–6, 82.

Spominjaš se ... /Spominjaš se me. *Odmevi slovanskega sveta*, 2/1931–33, [2]/4–6, 82.

1932

Pesem zavidanja. *Gruda*, 9/1932, 8, 217.

Bolnica. *Gruda*, 9/1932, 10, 288.

Dan za dnem se križajo nam poti ... *Lepa Vida*, 1/1932, 1, 9; – *Gospodinjska pomočnica*, 7/1937, 2, 10 (objavljeno pod psevdonimom Maksa).³³

Siromaka ... *Lepa Vida*, 1/1932, 1, 9.

Vsaka duša ... *Lepa Vida*, 1/1932, 2, 28; – *Glas naroda*, 2/1936, 68, 6.

Spomin mladosti. *Ljubljanski zvon*, 52/1932, 2/12, 677.

Nedelja na Jezerskem. *Ljubljanski zvon*, 52/1932, 2/12, 677–678.

Ko razprši varljiva se omama ... *Ljubljanski zvon*, 52/1932, 2/12, 678.

O, ne vprašaj. *Ljubljanski zvon*, 52/1932, 2/12, 678.

Na vse strani. *Mladika*, 13/1932, 3, 95.

V viharju. *Mladika*, 13/1932, 10, 367.

³¹ Objavljeni dve pesmi.

³² V *Grudi* objavljeno pod naslovom: Gledaš ...

³³ V *Gospodinjski pomočnici* objavljeno pod naslovom Dan za dnem ...

Le v sanjah še. *Mladika*, 13/1932, 12, 450.
Jesenska dekliška. *Žena in dom*, 3/1932, 10, 357.
Ko je Bog ... *Ženski pokret*, 13/1932, 4, 61.
Dvojno življenje. *Ženski svet*, 10/1932, 1, 18.
Noč. *Ženski svet*, 10/1932, 2, 46.
Po nebu. *Ženski svet*, 10/1932, 2, 55.
Prekrasen dan je ... *Ženski svet*, 10/1932, 3, 89.

1933

Pomladna narodna. *Gruda*, 10/1933, 3/4, 96.³⁴
Na postaji. *Mladika*, 14/1933, 1, 20.

1934

Iz daljnih mladih dni dežel ... *Ženski svet*, 2/1933, 2, 28; – *Istra*, 6/1934, 27, 4.
V spominsko knjigo. *Zvonček*, 35/1933–34, 3, 48.

1936

Brezprimerno. *Gruda*, 13/1936, 2/12, 180.
Ljudje. *Gruda*, 13/1936, 2/12, 191.
Širom zemlje. *Gruda*, 13/1936, 2/12, 194.
Prikrajšaj, Bog, bodoče mi bolesti. *Ženski svet*, 14/1936, 10, 223.
Širen svet obhodi ... *Ženski svet*, 14/1936, 12, 268.

1937

Vesoljni svet. *Gospodinjska pomočnica*, 7/1937, 7, 56 (podpisana samo z imenom Maksa).
Epigram. *Gospodinjska pomočnica*, 7/1937, 8, 58.
Tivoliju (po šestih letih). *Gospodinjska pomočnica*, 7/1937, 9, 71 (Maksa).
Na pokopališču. *Gospodinjska pomočnica*, 7/1937, 2, 84 (Maksa).

1938

Poljesenska. *Gospodinjska pomočnica*, 8/1938, 10, 78 (Maksa).

---

³⁴ Pesem je enaka kot Od spomladi do jeseni. Različen je samo naslov.

Spomin na vojno (Ob 20-letnici). *Gospodinjska pomočnica*, 8/1938, 2, 86.
Pismo. *Slovenska knjiga*, 1/1938, 1, 8.

1939

Cvetličarna. *Gospodinjska pomočnica*, 9/1939, 10, 77 (Maksa).
Misel. *Gospodinjska pomočnica*, 9/1939, 2, 82 (Samsa).

1940

Kresni večer. *Gospodinjska pomočnica*, 10/1940, 6, 44 (Maksa).

Po letu 1940 pesnica ni takoj našla novega literarnega prostora za objavo svojih pesmi, saj je večina takratnih revij, v katerih je objavljala, prenehala izhajati, na primer *Gruda*, *Ženski svet* in *Ljubljanski zvon* (do 1941).

7 LITERATURA

- B. M.: *Maksa Samsa – pesnica izpod Snežnika*. Gospodarstvo, letn. 36, št. 1492 (1984), str. 7.
- *Čas, ki živi*: zbornik referatov s strokovnega posvetovanja ob 60-letnici začetkov partizanskega šolstva na Primorskem. Koper: Skupnost partizanskih učiteljev Primorske, 2003.
- Kermauner, Taras: *Poezija slovenskega zahoda*. Maribor: Obzorja, 1990.
- Kmecl, Matjaž: *Mala literarna teorija*. Ljubljana: Založba Mihelač in Nešović, 1996.
- Kos, Janko: *Pregled slovenskega slovstva*. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1983.
- Kos, Janko: *Literarna teorija*. Ljubljana: DZS, 2001.
- *Kosovel*. Ur. Lojze Krakar. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1970.
- Kosovel, Srečko: *Zbrano delo III*. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1977.
- Ocvirk, Anton: *Literarna umetnina med zgodovino in teorijo*. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1979.
- *Razstava slovenskega novinarstva v Ljubljani 1937*. Ur. B. Borko.

PRILOGA

NEOBJAVLJENE PESMI

Pastirjeva

Lansko leto našo dimco
jast sem gonil ... Prošlo zimo
njo in hlev so nam prodali.

Mene daleč so poslali ...
Čode, breze pasem tuje ...
Dobro ni, a je naj huje,
kadar mislim, da na pašo
kdaj sem gonil dimko našo.

Čuj klic ...

Čuj klic razkrojene notranjosti:
»Izbegni tej silni vsakdanjosti!
Zapelji si ladjo v pristane
vsem srečnim ljudem nepoznane.

Tam jadra se njena vsa zgrnejo,
v svetilniku upa utrnejo
vse luči in v mrake ti črne
za vedno se duša zagrne ...«
2. febr. 1929

O sebi še

Zanima vse jih, vsega jim je mar –
a mene k solzam gane vsaka stvar.

Ljudje in jaz

Trpljenje zemsko malo jim je mar –
le mene k solzam gane slednja stvar.

Sem bila duša pregloboka –
za vse mi bilo je do joka.

Nobena stvar me ne uteši –
le smrt edina me odreši.

Je ni stvari, da me uteši –
le smrt trpljenja kdaj me reši.

15. X. 1932

Večno življenje

Za vse enako – reveže in kralje:
[nečitljivo] meglic nedogledne dalje
bi duh v [nečitljivo] bežnem premeril –
o veličini Njega se uveril ...
Vse nedognano tam bo doumeto
in zbor duhov na veke: »Trikrat Sveto!«

Bila sem genij naprznani –
prišel bo čas, ko kdo oznani:
»O, ni je več, po [nečitljivo],
nje silni duh v srca nam sije ...

Bila sem genij, ki ne [nečitljivo] ...
prišel bo čas, ko kdo se znajde –
[nečitljivo] – svetu bo dejal:
» Njen duh v stoletja bo sijal.«

Srečku v jeseni leta 1932

V naših je deželah jesen –

polja rumene in gore.

Grob ti z listjem je potresen,

veter v dolih vije bore ...

Pet je let minilo v maju:

O, kako je zate v raju [nečitljivo]

25. X. 32

Ko bo življenje ...

Ko bo življenje reklo: »Misa est! ...«

zaplala v srcu zadnja bo boleost:

»V življenju tem užila nisi sreče! ...«

[nečitljivo] solnce k zatonu se kreče ...

Ozri nazaj se v njega pokrajino,

izpij z očmi ljubezni vso milino –

[nečitljivo]

Potem zapri za vedno trudne veke ...

Tvoj črni dan za goro že zahaja:

Al ostal bo nov – brez konca in brez kraja,

vendar spomin na ure neživete

bo spremljal te čez vode [nečitljivo]

Noč, 7. XII. 1935

Ko tolažiš ...

Ko tolažiš: » Kaj bi človek moral,

če mu svet je dušo razočaral! ...

– Kakor roži mu je, ki ovne

sred pomladi solnčne in zelene.

Vse se med sabo grize, kolje,

korist osebna svetu vlada:

O, lepa davnomrtva nada,
da kdaj utegne biti bolje ...
25. maja 1932

~

Ko tisti hip življenje bi obstalo
in čakalo od neba odrešenja,
je ob večerih, ko ni več zelenja,
ko listje velo od dreves je palo ...

Vse, vse strmi – v strmenju noč dočaka.
Na mokrih jelšah so pospale vrane ...
Oblakov beg ... – v višavo stvar bi vsaka,
a vse molči, strmi in – se ne gane ...

Srečku

Davno je ... ubog študent si bil:
S svojim si življenjem mi polnil
srčnega sorodstva žejno dušo ...

Ker so dali te pod črno rušo –
ni o sreči prešnji niti sleda:
Daleč Kras – na božjem vrtu greda ...

Vse je —

hrepenenje:
prvi ni zadnji vzdih;
ljubezen in ni [nečitljivo] odreka;
nedosežno, večno; –
simbol – prva in
poslednja solza človeka ... – Jaz
sem bila zatrt njegov
plamen – po tleh se plazeč in nikoli

razgorel ...

20. avgusta 1935

Srečku Kosovelu

V daljno večnost ti povem:

Kadar mimo oken grem,
kjer si mučil se brez meje,
kjer si stradal – lačen vsega – :
Od spominov reke brega
dih bridkosti v dušo veje ...

Polna ulica ljudi –

vsakemu se kam mudi ...

Kot zgubljena sama grem –

kot zgubljena, kam, ne vem ...

2. 3. 1932

Vse je skrivnostno

Vse je skrivnostno in nedognano,

zavito v tajno, neraziskano:

Ni zemsko bitje do zdaj pozvano,

ki jih umreti mu bilo dano ...

Ena sama je: Na sveti –

brez odpora vse sprejeti!

20. V. 32

~!

Občestvo dobrih duš ves svet obsega,

Enako njih, ki so častilci zlega.

Mi o trpljenju to je še povedati,

da žive dni ga nisem mogla gledati.

Ta misel najbolj dušo rani: –
Življenje zreti ko na dlani.

Življenje zreti ko na dlani –
To misel najbolj dušo rani.
9. 32

Mi – umetniki

Živeč sred družbe plehkomalomestne,
kot kandelabri smo samotne ceste.

Živeč sred družbe plehkomalomestne
kot kandelabri smo samotne ceste.

M. Samsa
Dne, 17. VI. 33

Pekla ni ...

Pekla ni! – Pa brez zamere ..!
Vsi sinovi smo in hčere
v hiši božjega Očeta,
ki usmiljen nam obeta,
kadar večnost nam zasine
delež svoje domovine!...

To poslednje so utehe:
Vsi iz ene smo zibeli;
Ko zvonovi kdaj odpeli
bodo pesem nam slovesa,
vsi posedemo nebesa,
pa če slabo brez števila
let se duša pokorila
bo po zemlji nam za grehe!

Ledeni mir ...

Ledeni mir zakriva srčno rano.
Minil bo čas – dočakam smrt udano,
ki me povedla v črvov dan prsteni ..
Iz groba vzdih: »O, dobro zdaj je meni ...

Ledeni mir zakriva srčno rano ...
Minil bo čas – dočakam smrt udano,
ki me povedla v črvov dan prsteni ..
Iz groba vzdih: »O, dobro zdaj je meni ...

~

Tako ne boste nikdar se povzpeli,
da bi me genija – kdaj umeli ...

Nikdar ne boste se tako povzpeli,
da bi me genija – kdaj umeli ...

Nikoli ne povzpnete se visoko,
da duša doumete mi globoko ...

2. 9. 33

~!

Minljiva so človeška vsa poznanstva,
videjo naše – črteži, poslanstva –
a v mrzlo temo zemskega prognanstva -
je čuti včasih glas iz onostranstva.

Življenje

Od postaje do postaje ...
Ko se svet krog njega maje,
človek še pogum si daje ...

Od postaje do postaje –

Kadar živel bi najraje,
smrt ga v večne zvabi gaje ...

~

V Prokrustovi postelji dan leži ...
Ki ni imena ji, bolest teži –
vse dni brez konca dušo svojo mlado.
Srce umrlo bi – živelo rado.
Junij 1936

Pesem spisana za nekega [nečitljivo] mojstra

To že vsakemu je jasno:
Mnogim je življenje krasno,
drugim s trnjem [nečitljivo] je nastlano;
ta razsipa, drug za hrano
golo brez miru se peha:
svet vrteti se ne neha ...

Ta [nečitljivo]
smo ubogi mi [nečitljivo].
V Bistrici takoj pod cesto
Našega je dela mesto.
[nečitljivo]

Jaz

Svoboden boem sem bila,
ljudi ljubila in čutila.

Občutila sem slutnjo,
bila boem sem in še pol.

Izmučeni [nečitljivo] borec,
a vam [nečitljivo] sem in norec.

~

Za staleža družabnega poštenje
– o tem vsak kmet izraziti ve mnenje! ..
Ki menja se, ko tedensko perilo,
Karijera , služba je pri nas merilo ...

O tem vsak kmet izraziti ve mnenje:
Za staleža družabnega poštenje,
ki menja se, ko tedensko perilo,
Karijera, služba je pri nas merilo ...

~

Ko boš spoznal, da je enako prav,
če človek si, žuželka sredi trav,
z razliko to, da prvemu trpeti,
obema končno sojeno umreti:
Življenje snelo svojo bo kopreno,
tolažbe dalo ti srce nobeno ...

~!

Bila ženska sem posebne vrste ..
Vse od dobe zorne pa do krste
ni privoščila srca mi druga
moja spremljevalka – črna tuga ...

~

Glej zvezde zgrinjajo in se porajajo
ko zoro vsako za obzor zahajajo,
zgrozijo se ob dejstvu, da brez konca
jim sojena je pot okoli solnca ...

Glej zvezde [nečitljivo] in se porajajo ...
Vsak dan, ko trudne za obzor zahajajo,
zgrozijo se ob dejstvu, da brez konca

jim sojena je pot okoli solnca ...

~!

Premnoge rane nam življenje seka,
najtežja izmed vseh je le odreka.

Ob rojstvu svojih je bila parka:
Vse žive dni boš revna samotarka.

Vsakdo po svoje ga mori, ubija,
jaz vzdihnem le: Usmiljena Marija.

~

Težko vsako svatbo gledam –
Milo zdi se mi in tuje:
V eni noči – se zavedam –
venec mirtin se osuje ...

kadar kako svatbo gledam –
zdi se milo mi in tuje:
V eni noči – se zavedam –
venec z glave se osuje ...

Življenje

Nekateri ko na piru,
drugi v vednem nemiru.
Vsi po istem ozkem tiru
proti večnemu izviru.

Ko stražnik ...

Ko stražnik ulice šumeče
sem na ploščadi sama stala –
vsem kazala sem pot do sreče,

a sama najti je nisem znala!
Ves beg za njo sem z grozo zrla,
od razočaranja umrla ...

Ko boš spoznal

Ko boš spoznal, da je enako prav,
če človek si, žuželka sredi trav,
z razliko to, da prvemu trpeti,
obema končno sojeno umreti:
življenje snelo svojo bo kopreno
tolažbo dalo ti srce nobeno.

Samotno pot življenje si izvoli

Samotno pot si življenje izvoli
z odpovedjo mu boj je neprestano
in slednji hip razgrebe v srcu rano,
ki čas in kraj nikdar je ne zaceli ...

Ko zadnjo pesem bodo ti odpeli,
na krsto vsuli kamenje ti velo -
sproščeno bo v višave poletelo,
kar dano ni izraziti nikoli,
za kar je duša zdvojena do kraja,
nad čemer bol se venomer opaja ...

Pravi umetnik

Pravi umetnik –
ni za podpetnik –
ne za [nečitljivo]

Trpi krivico,
a jo [nečitljivo]!
Z norci se ruje -
čeprav ne zmaga –

prostost mu skopa !

Para prezrta
živeti mine,
vrata odprta
v rajske višine ...

~!

Da se ponovno Bog očloveči
skomižnil s svetimi si pleči:
Ne doprinesem žrtve prešnje:
Krvi je škoda [nečitljivo] rešuje ...

Strašna je pravica zemlje,
gnusne vse so njene mlake:
Mnogim čast po krivem jemlje –
druge dviga nad oblake ...

Srečku

Pet, glej, je let, kar zemlja Te zasula –
pa so stoletja davna že minula ...

Glej, pet je let, kar zemlja Te zakrila –
pa so stoletja meni že minila ...

~

Da z zlobo se sveta ni kos mi meriti –
sem se prerano morala uveriti.

Rečem včasih: »Zgoraj nek je nos.«
Pa ne zaleže – zlobi nisem kos.

Dem včasih tiho: »Zgoraj nek je nos.«

Pa ne koristi: Zlobi nisem kos.

Ko so z neba pasolnca sreče zdrknila –
se vsa boleost je v duši mi zakrknila.

~

»Kje si vesoljstva osvajač?«
»Ni čas pomeril še mi hlač!«

Dobrota in slovo dosežena
s trpljenjem: pšenica poležena,
ko divji odkrije vihar ...
O, komu je neki (potem je) še mar!

RAZMIŠLJANJA

»Večer je, ko so skupaj vsi zemljani v gorkih posteljah – a oni sami v mrzli zemlji. Enako se mi smilijo ali tudi mi ob blisku in tresku, ker si mislim – pa ko jim je vrh zemskih višav, seveda so take misli sila naivne!

Mojemu srcu se zelo prilega Zupančičeva pesem: Nagrobnik Slavici: »Tvoj pogled bil je tih ...« – Enako je zelo resnična: »Ali zdaj je stan prišel ... ali je zaman prišel ... [nečitljivo]: Vsaka izprememba prepozno!«

Kar človeka najbolj teži je, vsakdanjost in pomanjkanje duše, ki bi te zanimala oziroma razumevanje sploh.

Kar človeka najbolj boli, je nezaslužen prezir in nezaslužena sovražnost. Ničesar nimaš na vesti in greš med ljudi kot skozi šibe; in dolžen si, a ljudje te gledajo kot bi stal na sramotilnem stebru. Ta boli in boli.

Kar je pa najhujše in najbolj grozno je: sprejeti življenje tako kot je. Če premagaš to, si premagal življenje samo! [nečitljivo]

Še nobena jesen mi ni budila občutka take zapuščenosti in minljivosti vsega zemskega kot letošnja. Kamor gledam: zemlja, zemlja, zemlja – sivina, sivina, sivina ... Hiše kot [nečitljivo] – še oni komaj da vrnejo odmev spomina ... In iz vsega in nad vsem bdi mi misel smrti.

Ponovno: še nobena jesen ni bila zame tako tužna, kot je letošnja. Hodim kot pijana in [nečitljivo]

Postaja resnična je Maupassantova novela: »[nečitljivo]« Zdi se mi kot bi pisatelj razodel v njej mojo najglobljo misel.«

Nekaj mojih misli

Priroda vzbuja občutek žalosti – otožnosti – vsak letni čas posebej svoje. Žalost je bistvo vseh stvari in z njo strmenje. –

Nad vsem svetom leži tenčica nečesa minulega, davnega, nepovračljivega, nikoli več dosežnega – a svet je silno lep. Glej, ena sama toneča večerna zarja te spomni, da nam ni dano uživati njegove lepote. Mi smo v ječi, uklenjeni v sivo sedanjost, pehanje.

Vedite, da je razlika med voljeno samoto – to je popolno tišino, brez človeških glasov – ki je do kraja blažilna (Prirodni glasovi je ne motijo!) in med samoto sredi ljudi, ki je strašna ...

Strašen je občutek lastne nemoči nasproti vsemu Velikemu in Mogočnemu. Smo kot riba na suhem, ki se zaman premetava in želi vode.

Moja duša je bila najobčutljivejša struna: vse je zaznala, vse je občutila, za vse se žalostila ... Če gledam beg oblakov na nebu – duši jo do joka; če gledam pomlad, poletje, jesen ali zimo – znova občutek neke otožnosti in žalosti kot iz krajev onkraj sveta ... Vsaka stvar – a najbolj priroda – budi tak občutek – z eno besedo: žalost, davnost, tiho strmenje, tiha minljivost – je bistvo vseh stvari – bistvo vsega ... – Jaz nisem bila nikdar tako vesela, da bi mi ne bilo v istem trenutku do joka ...

Zemono, dne 4. maja 1937

Nikoli ne bom zmogla dopovedati, kakšno razliko občutim med neskončno lepoto, krasoto tega sveta in med nemočjo moje duše. Pa ne razliko – boljše kontrast, nasprotje – kot dan in noč – ... Svet neskončno lep – človekova neskončna nemoč!!!